

HRVATSKI MORNARI U MLECIMA (XV.-XVIII. st.)

Lovorka ČORALIĆ
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

UDK 949.75:945.0:656.6
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 6. VI. 2000.

Na osnovi izvorne arhivske građe iz mletačkih arhiva razmatraju se temeljne sastavnice iz prošlosti hrvatskih mornara u Mlecima. Predstavljen je vremenski tijek iseljavanja mornara, način njihova bilježenja u vrelima, podrijetlo prema onodobnim hrvatskim krajevima i gradovima te smještaj unutar tamošnjih predjela. Raščlanjeni su temeljni krugovi njihove svakodnevne komunikacije: obitelj, rodbinske i prijateljske veze te raznovrsni oblici povezanosti s ostalim pripadnicima hrvatske iseljeničke zajednice. Ukazuje se na njihov vjerski život, odnos prema mletačkim crkvenim ustanovama i duhovnim osobama te uključenost u hrvatsku bratovštinu sv. Jurja i Tripuna. Na osnovi sudskih spisa razmotreni su i neželjeni oblici prisustva hrvatskih mornara u Mlecima.

Uvod. Opće naznake hrvatsko-mletačkih pomorskih veza

Povijest hrvatske iseljeničke zajednice u Mlecima tijekom prošlih stoljeća sastavni je i važnošću neprijeporni dio hrvatske povijesnice.¹ Razdoblje mletačke uprave na istočnojadranskoj obali, stoljeća osmanlijskih prodora i zauzimanja dubine Hrvatskoga Kraljevstva, kidanje hrvatskog državnog i nacionalnog prostora i sveprisutno gospodarsko opadanje samo su neki od najvažnijih okvira u ozračju kojih se odvijaju i traju hrvatske prekojadranske migracije. U sklopu proučavanja raznorodnih sastavnica hrvatske prekojadranske dijaspore, poglavito onoga dijela koji je svoje trajno utočište pronašao u

---

¹ O povijesti hrvatske zajednice u Mlecima pisala sam u više prethodnih radova. Usporedi, primjerice: Prisutnost doseljenika sa istočnojadranske obale u Veneciji od XIII. do XVIII. stoljeća, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 26, Zagreb, 1993., str. 39.-78.; Zadranu u Veneciji od XIV. do XVIII. stoljeća, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 35, Zadar, 1993., str. 63.-119.; Dubrovčani u Veneciji od XIII. do XVIII. stoljeća, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 32, Dubrovnik, 1994., str. 15.-57.; Hrvati u Chioggi od 15. do 18. stoljeća, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 28, Zagreb, 1995., str. 71.-83.; Hrvati na mletačkom otoku Giudecca (XV.-XVII. st.), *Historijski zbornik*, god. L, Zagreb, 1997., str. 59.-66.; Hrvati na mletačkom otoku Muranu (XIV.-XVII. stoljeće), *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 30, Zagreb, 1997., str. 29.-41.

glavnom gradu Prejasne Republike – u Mlecima – važnu sastavnicu čini proučavanje svakodnevnog života, zanimanja i profesionalne djelatnosti iseljenih Hrvata.

Zapadnojadranska obala, poglavito grad na lagunama, pružali su tijekom prošlih vijekova nebrojene mogućnosti za privremeno ili trajno zapošljavanje useljenika iz čitavog svijeta. Mletačka Republika je kao jedna od vodećih europskih pomorsko-trgovačkih velesila rano razvila iznimno snažnu brodograđevnu i pomorsku privredu, čija je opsežnost iziskivala trajno upošljavanje brojnog ljudstva. Arsenal i njegovi raznorodni proizvodni pogoni, trgovačka i ratna mornarica, manufakturna proizvodnja za strana tržišta te neizostavna potreba za obučanim vojnim posadama, samo su neki od razloga koji su pogodovali trajnijem zadržavanju brojnih nacionalnih useljeničkih skupina. Stalna potreba Mletaka za zaposlenim ljudstvom s jedne, te tradicionalna razvijenost nekih djelatnosti (brodogradnja, obrti, pomorstvo) u našem priobalju s druge strane, bili su dodatni povoljni preduvjeti za masovna iseljavanja s istočne na zapadnu obalu Jadrana. Raščlamba udjela Hrvata u strukturi vodećih profesionalnih djelatnosti u Mlecima stoga je neizostavno važan prilog poznavanju povijesti prekojadranskog iseljništva, ali i hrvatskih prinosa mletačkom gospodarstvu i kulturno-umjetničkoj baštini.

Zbirno promatranje zanimanja iseljenih Hrvata, načinjeno na osnovi raščlambe oporuka (*Notarile testamenti*, dalje: NT) pohranjenih u mletačkom Državnom arhivu (*Archivio di Stato di Venezia*, dalje: ASV), zorno pokazuje kako je najveći broj iseljenika bio zaposlen u obrtničkim djelatnostima (32 posto) i pomorstvu (21 posto). Oko 16 posto iseljenika (pretežito žena) bilo je zaposleno kao kućna posluga u mletačkim plemićkim i građanskim obiteljima, dok se nešto manji postotak (13 posto) odnosi na Hrvate uključene u crkvene službe i duhovna zvanja (uključujući i pripadnike laičkih trećih redova). Manje od 10 posto iseljenika djelovalo je u nižim državnim službama (6 posto) i trgovini (odnosi se na stalno nastanjene trgovce u Mlecima; 5 posto). Najmanji postotak iseljenika nastanjenih u Mlecima i okolici zabilježen je u vojnim službama (4 posto) i šarolikoj skupini zanimanja umjetničkog i kulturnog (intelektualna zanimanja) obilježja (2 posto). Na posljetku, na ostala zanimanja koja nisu uključena u prethodne skupine otpada tek jedan posto iseljenih Hrvata (vidi: prilozi I: *grafikon 1*).

Pomorska djelatnost Hrvata u Mlecima bila je u uskoj vezi s trgovačkom razmjenom između dviju jadranskih obala. Trgovačka flota domaćih brodara prevozila je u prekojadranske gradove proizvode s istočnojadranske obale i zaleđa, predstavljajući tijekom prošlosti vodećeg posrednika u gospodarskoj razmjeni između europskog Zapada i Osmanskog Carstva. Za vodeće hrvatske brodare Mleci su pritom bili samo jedno od važnih odredišta trgovačkog poslovanja te je njihova razgranatost dopirala do svih prestižnijih luka Jadrana i Sredozemlja, zahvaćala grčku obalu i Levant, ali i prometna čvorišta europskog sjevera (Flandrija, južna Engleska).

Bogatstvo, ugled i moć brojnih obitelji iz hrvatskih priobalnih gradova stoljećima se zasnivala na uspješnom i razgranatom pomorsko-trgovačkom poslovanju. Mnoge su svoj status zasnovale upravo na pomorskim pothvatima i trgovačkoj razmjeni sa gradom na lagunama. Dubrovački pomorci imali su pritom posebno zapaženu ulogu, a njihovo je

mjesto u povijesti hrvatskog i europskog brodarstva dobro poznato historiografiji.² Manje je, međutim, proučena i istaknuta uloga bokeljskih brodarka i poduzetnika, uz Dubrovčane vodećih hrvatskih pomorskih posrednika s talijanskom obalom. Iz bokeljskih gradova Kotora, Prčanja, Perasta, Dobrote, Risna i drugih manjih pomorskih središta, stoljećima su podizana pokoljenja uspješnih trgovačko-pomorskih poduzetnika. Odvjetci obitelji Balović, Bolica, Bronza, Bujović, Dabinović, Đurović, Florio, Ivanović, Kamenarović, Lazzari, Luković, Radimiri, Tripković, Verona, Visin, Zbutega i drugih, nezaobilazna su imena hrvatske i europske pomorske prošlosti. Svojim su iznimnim gospodarskim mogućnostima, razgranatim poslovnim vezama i društvenim ugledom doprinicali ugledu hrvatske zajednice u prekojadranskim krajevima, a rodnim su gradovima donosili blagostanje i pridonosili ostvarenju iznimnih kulturnih pothvata (gradnja brojnih crkava, samostana, zavjetnih kapela, izradba oltara, slika, predmeta umjetničkog obrta, itd.).³

Bokeljskoj pomorskoj tradiciji nalikuju istarsko-kvarnerska sredina iz čijih su malih gradskih središta potekle uspješne i nadaleko poznate hrvatske i talijanske obitelji pomorskih kapetana i brodovlasnika. Primjerice, s Lošinja se u red takvih obitelji ubrajaju Antončići, Bačinići, Botterini, Budinići, Craglietto, Dundići, Gladulići, Kožulići, Petrine, Premude, Ragusini, Skopinići, Vidulići i dr., dok iz Cresa prednjače rodovi Bajčić, Koljevina, Marčula i Velčić. Kada je riječ o istarskim priobalnim gradovima, iz Poreča prednjače obitelji Callegari, Vascotto i Zanelli, dok su vodeći pomorci iz Rovinja pripadali rodovima Appollonio, Benussi, Bernardi, Bonivento, Davanzo, De Vescovi, Facchinetti, Quarantotto, Rossi i Sponza.⁴

U historiografiji je dobro poznato i proučeno pomorstvo zadarskog otočnog niza, iz čijih su pomorskih središta stoljećima izrastale obitelji vrsnih kapetana i imućnih brodovlasnika. S otoka Silbe, primjerice, prednjačile su obitelji Bogdanić, Brnetić, Ferrara,

---

² O dubrovačkim pomorsko-trgovačkim vezama s Italijom i Mlecima postoji opsežna literatura. Vidi, primjerice: B. Krekić, Le relazioni tra Venezia, Ragusa e popolazioni serbo-croate, u: *Venezia e il Levante fino al secolo XV (a cura di A. Pertuzzi)*, sv. I, Firenze, 1973., str. 389.-401.; J. Lučić, Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i Italije u XIII. stoljeću, *Pomorski zbornik*, sv. 5, Zadar, 1967., str. 355.-379.; Isti, Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i Venecije u XIII. stoljeću, *ibid.*, sv. 8, Zadar 1970., str. 569.-595.; J. Luetić, Brodarsko-trgovačke veze Dubrovnika i talijanskih gradova u Dantoevo doba, u: *Dante i slavenski svijet (zbornik)*, sv. I, Zagreb, 1984., str. 357.-365.; B. Tenenti, *Venezia e il commercio raguseo delle carisee (1550 c. – 1620 c.)*, *Studi veneziani*, sv. 17-18, Firenze, 1975.-1976., str. 235.-247.; Ista, *Ragusa e Venezia nell'Adriatico della seconda metà del Cinquecento*, *ibid.*, nova serija, sv. 4, Firenze, 1980., str. 102.-127.; N. Vekarić, *Naši jedrenjaci*, Split, 1997.; Usporedi i građu N. Čolaka, *Hrvatski pomorski registri (Regesti marittimi croati)*, sv. I-II, Padova-Venezia, 1985.-1993.

³ O bokeljsko-mletačkim pomorskim i trgovačkim vezama vidi: M. Milošević, Prilozi trgovačkim vezama bokeljskih pomoraca sa mletačkim tržištem, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* (dalje: GPMK), sv. 4, Kotor, 1955., str. 57.-80.; Isti, Nosioci pomorske privrede Perasta u prvoj polovini XVIII vijeka, GPMK, sv. 7, Kotor, 1958., str. 83.-134.; Isti, Nosioci pomorske privrede Dobrote prve polovine XVIII vijeka, GPMK, sv. 8, Kotor, 1959., str. 99.-134.; *12 vjekova Bokeljske mornarice* (zbornik), Beograd, 1972.; N. Čolak, *Hrvatski pomorski registri*, sv. I-II.

⁴ O kvarnerskom i istarskom pomorstvu vidi: N. Čolak, *Hrvatski pomorski registri*, sv. I-II; N. Vekarić, nav. dj.; G. Gerolami, *L'isola marinara*, Udine, 1951.

Gasparović, Ivanušić i Scarpa, dok su s Iža najpoznatiji pomorski rodovi bili Banići, Cvitanovići, Segarići, Stagličići i Sutlovići.⁵

Pelješko-stonsko primorje svojim su višestoljetnim iznimnim gospodarskim djelovanjem uzduž brojnih svjetskih luka predstavljali kapetani, paruni brodova i pomorci iz obitelji Bizzaro, Bonfiol, Fisković, Franković, Kovačević, Krstelj, Ljubak, Matković, Orebić, Rusković, Šuljaga, Župa i drugi.⁶ Na posljertku, u pomorsko-trgovačkoj razmjeni između istočne i zapadne jadranske obale važno su mjesto imale obitelji s dalmatinskih otoka Visa (Grgurina, Mardešić, Marinković, Žuanić), Brača (Kalinić, Karmelić, Marinović, Plenković, Rendić, Rogačić) i Hvara (Botteri, Polovineo, Šepić), ali se njihovo djelovanje ne može usporediti s bokeljskim, dubrovačkim, zadarskim i istarsko-kvarnerskim krugom.

Kapetani, brodovlasnici i pomorsko-trgovački poduzetnici ubrajali su se u zasebnu skupinu hrvatskog prekojadranskog iseljništva. Ponajprije, riječ je o osobama koje nisu trajno napustile domovinu te su njihovi učestali odlasci i izbivanja uvjetovani isključivo konkretnim poslovnim potrebama. Nadalje, redovito je riječ o obiteljima ili pojedincima koje odlikuju iznimno razgranate gospodarske mogućnosti, posjedovanje velikog kapitala i brojnost poslovnih veza uzduž svih značajnijih europskih luka. Najbrojniju skupinu hrvatskih pomoraca u Mlecima činili su obični mornari, veslači i galioti na mletačkom ratnom i trgovačkom brodovlju, ali i sitni brodari i prijevoznici uzduž gradskih kanala i obližnjih otoka lagune. Riječ je o brojčano velikoj, prepoznatljivoj i tijekom svih stoljeća kontinuirano prisutnoj skupini, zapaženoj u društvenoj povijesti Mletaka te značajem neprijepornoj u sklopu cjelovitog proučavanja gospodarskih sastavnica hrvatsko-talijanskih veza u prošlosti.

Problematika iseljavanja, života i djelovanja hrvatskih mornara u Mlecima središnja je tema ovog istraživanja. U radu će biti prikazan vremenski okvir i tijek useljavanja hrvatskih mornara u Mletke tijekom prošlih stoljeća, način njihova bilježenja u tamošnjim vrelima, podrijetlo prema onodobnim hrvatskim krajevima i gradovima, mjesta stanovanja, društveni status i gospodarske mogućnosti, svakodnevni život promatran kroz obitelj i prijateljske veze i poznanstva sa sunarodnjacima, odnos prema crkvenim ustanovama i duhovnim osobama te veze s domovinom. U radu je poglavito korištena građa pohranjena u mletačkom Državnom arhivu. Osnovni izvor, najvećim dijelom korišten u sklopu sveukupnog proučavanja povijesti hrvatske zajednice u Mlecima, jesu oporuke iz razdoblja od XV. do XVII. stoljeća. Njihovim iščitavanjem i raščlambom moguće je pouzdano i zorno odgovoriti na sva prethodno postavljena istraživačka pitanja. Osim oporuka, u radu su uporabljeni i drugi fondovi iz središnje mletačke pismohrane: spisi arsenala (*Patroni e Provveditori all'Arsenal*, dalje: *PPA*), procesi mletačke inkvizicije (*Santo Uffizio*, dalje: *SU*), inventari u sklopu magistrature *Giudici di Petizion* (dalje: *Inventari*) te spisi

---

⁵ N. Čolak, Pomorstvo zadarske komune od dolaska Hrvata na Jadran do pada Mletačke Republike, *Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942-1962*, sv. II, Zagreb, 1962., str. 1555.-1595.; Isti, *Hrvatski pomorski registri*, sv. I-II; P. Starešina, *Pomorstvo Silbe*, Zadar, 1971.

⁶ N. Čolak, *Hrvatski pomorski registri*, sv. I-II; J. Luetić, *Pomorci i jedrenjaci Dubrovačke Republike*, Zagreb, 1984.; N. Vekarić, nav. dj.

magistrature *Esecutori contro la Bestemmia* (dalje: Esecutori). Iz arhiva pohranjenog u sjedištu mletačkog patrijarhata (*Archivio storico della Curia patriarcale. Curia patriarcale*, dalje: ASCP) upotrebljeni su spisi *Stanja duša* (*Status animarum*) iz XVI. stoljeća.

Vremenski okvir i tijek useljavanja u Mletke

Razmatranje učestalosti iseljavanja i prisutnosti hrvatskih mornara u Mlecima moguće je na osnovi raščlambe najčešće korištenih izvora – bilježničkih oporuka. Pritom je potrebno napomenuti kako su oporuke – iako jedan od najvažnijih i zasigurno nezaobilaznih izvora za proučavanje prisutnosti naših iseljenika u Mlecima – isključivo izvor koji nam ukazuje na konkretne (pojedinačne) primjere, te u njima ne možemo pronaći neposredne brojidbene pokazatelje koji bi iskazali točno brojčano stanje hrvatskih mornara u Mlecima. Stoga je rješenja potrebno tražiti uz pomoć složenije raščlambe oporučnih podataka.

Učestalost i tijek iseljavanja hrvatskih mornara u Mletke moguće je promatrati raščlambom njihova bilježenja u pojedinim vremenskim odsječcima. Podaci koji nam govore o tome, odnose se na godinu nastanka iseljenikove oporuke te je iz navodenog moguće prikazati tijek iseljavanja (vidi: prilozi I: *grafikon 2*). Primjetna je mala učestalost spomena hrvatskih mornara u Mlecima sve do sredine XV. stoljeća. Porast započinje u razdoblju od 1450. do 1475. godine, a svoj vrhunac postiže u posljednjoj četvrtini XV. stoljeća. Tijekom većeg dijela XVI. stoljeća zadržava se brojčano veliko spominjanje naših iseljenih mornara. Od posljednje četvrtine XVI. stoljeća započinje nagli pad broja njihovih oporuka te se takav trend nastavlja i tijekom XVII. stoljeća.

Razmatrana raščlamba ne pruža nam u cijelosti odgovor na pitanje o opsegu iseljavanja hrvatskih mornara. Naime, oporuke su najčešće napisane u zrelijoj iseljenikovoju dobi, a nikako u trenutku njegovog dolaska u Mletke. Stoga je – kako bi se preciznije odgovorilo na pitanje o učestalosti iseljavanja u pojedinim razdobljima – potrebno uzeti u obzir i neke pretpostavke sadržane u oporučnim navodima (vidi: prilozi I: *grafikon 3*).⁷ Prema tako raščlanjenim podacima, proces useljavanja mornara započeo je nešto ranije (već od oko 1425. god.), a svoj je vrhunac dosegao u razdoblju od 1450. do 1475. godine. Visok trend iseljavanja (uz manja odstupanja u pojedinim odsječcima) zabilježen je u posljednjoj četvrtini XV. i tijekom prve polovice XVI. stoljeća. Nasuprot pokazateljima iskazanim isključivo na osnovi godine nastanka oporuke, u ovom slučaju opadanje učestalosti iseljavanja započinje nešto ranije (već od druge polovice XVI. stoljeća). Ukoliko se usporede podaci dobiveni prethodnim raščlambama, moguće je zaključiti da je doba najučestalijeg useljavanja hrvatskih mornara u Mletke jednostoljetno razdoblje

---

⁷ Približnu starost oporučitelja, kao i moguće vrijeme njegova doseljavanja u Mletke, moguće je odrediti na osnovi osobnih podataka o bračnom statusu, oporučiteljevim potomcima i njihovoj starosti, stečenom kapitalu i imovnim mogućnostima (pretpostavka da je za stjecanje većeg kapitala bio potreban veći broj godina). Usporednom raščlambom svih navedenih pokazatelja moguće je barem približno odrediti doseljenikovu starost, ali i vrijeme njegovog dolaska u Mletke.

(1450.-1550. god.) te da se vrhunac ovoga procesa odvijao u odsječku od 1450. do 1475. godine. U oba slučaja najviša razina useljavanja zabilježena je u drugoj polovici XV. stoljeća, razdoblju tijekom kojega se na hrvatskom prostoru zbivaju sudbonosni vojnopolitički događaji (osmanlijski prodori i razbijanje hrvatskog državnog i etničkog prostora). Sveukupno gledajući, trend iseljavanja hrvatskih mornara u cijelosti je sukladan onovremenim prekojadranskim migracijama te se nužno mora smatrati njihovim sastavnim dijelom.

Način bilježenja, prezimena i podrijetlo

U mletačkim arhivskim vrelima spomen zanimanja iseljenih hrvatskih mornara zabilježen je općom oznakom *marinaio* (*mariner, marinarius, mariner de nave, navigante*). Često je riječ o običnim mornarima koji su u Mlecima djelovali vršeći pomorsku službu lokalnog obilježja (brodarski promet uzduž mletačkih kanala i lagune). Kada je, međutim, riječ o mornarima određenim za službu na mletačkim trgovačkim ili ratnim galijama, tada se njihovo zanimanje pojašnjava i izrijekom navode imena zapovjednika broda na koji je upućen hrvatski mornar. Tako je, primjerice, Martin pok. Krešula Šiborovića (*Schiborovich*) iz zadarskog Varoša (*da borgata da Zara*) veslač na galiji mletačkoga plemića Domenica Bemba (*galeoto sopra la galea del magnifico signor Domenigho Bembo*), dok je Dubrovčanin Blaž obavljao istu službu na galiji Jacopa de Cha de Mosto.⁸ Šibenska ratna galija, tada usidrena u mletačkoj luci, mjesto je službe Šibenčanina Marka Marinovića, dok se kao veslač na creskom ratnom brodu pod zapovjedništvom Ivana Paripinića bilježi Ivan Makinić iz mjesta Nerezine na Lošinju.⁹

Oporučni spisi pretežito nam bilježe isključivo osobno i očevo ime oporučitelja. Prezimena se učestalije javljaju tek od druge polovice XVI. stoljeća, pri čemu vrijedi naglasiti kako se pretežito radi o hrvatskim odnosno slavenskim prezimenima te nam taj podatak zorno posvjedočuje onovremenu etničku strukturu dalmatinskog i bokeljskog priobalja.¹⁰

Pobliže zavičajno podrijetlo hrvatskih mornara jedan je od važnijih podataka u sklopu cjelovitog istraživanja njihove prisutnosti i djelovanja u Mlecima. U većini oporuka takav je podatak izravno naveden te su pokazatelji dobiveni ovom raščlambom gotovo u cjelosti pouzdani i potpuni (vidi: prilozi I: *grafikon 4*). Sukladno istovrsnim pokazateljima za hrvatsku zajednicu u Mlecima u cjelini, pretežit broj mornara potječe iz onodobnih mletačkih istočnojadranskih stečevina Dalmacije (45 posto) i Boke (Mletačka Albanija, 36 posto). Nasuprot ovim dvjema regijama, mornari podrijetlom iz drugih onodobnih hrvatskih krajeva zastupljeni su u ukupnom zbroju s tek oko 20 posto (s područja

---

⁸ ASV, NT, b. 44, br. 296, 1534. god.; NT, b. 278, br. 110, 1540. god.

⁹ ASV, NT, b. 578, br. 291, 1535. god.; NT, b. 209, br. 285, 1542. god.

¹⁰ Zabilježena su, primjerice, sljedeća prezimena: Drašković i Tončić (Krk), Makinić (Nerezine), Šiborović (Zadar), Milović i Marinović (Šibenik), Horvatić/Corvatic (Rab) i dr.

Dubrovačke Republike 7 posto; iz Hrvatske i Slavonije zajedno 8 posto; iz Bosne 2 posto; iz Istre 1 posto te iz područja označenog imenom *Schiavonia* 1 posto). Postotna razdioba prema gradovima podrijetla mornara također u cijelosti odgovara istovrsnim pokazateljima hrvatske iseljeničke skupine u gradu na lagunama. S područja Mletačke Dalmacije prednjače mornari iz glavnog grada Zadra. Nešto se većim brojem izdvajaju još i mornari podrijetlom iz većih dalmatinskih gradskih središta (Šibenik, Split, Trogir, Korčula), dok su oporuke mornara iz ostalih dalmatinskih obalno-otočnih komuna zabilježene tek u pokojem pojedinačnom primjeru (izrijeckom se spominju mornari iz Vrane, Omiša i Poljica te s otoka Cresa, Lošinja, Krka, Raba, Brača i Hvara. Slično Zadru u Dalmaciji, i Kotor kao glavni grad mletačke pokrajine Albanije prednjači brojem svojih iseljenih pomoraca ostalim bokeljskim središtima. Nešto se veći broj mornara odnosi na gradove Budvu, Herceg Novi i Bar, dok su primjeri oporuka pomoraca iz drugih mjesta i krajeva spomenuti samo pojedinačno (Spič, Luštica, Paštovići). Grad Senj matično je mjesto najvećeg broja mornara podrijetlom iz Kraljevine Hrvatske (osim Senjana spominju se i mornari iz Modruša i Zagreba), dok je iz Slavonije zabilježen primjer tek jednog mornara iz grada Požege. S područja Dubrovačke Republike gotovo svi mornari potječu iz grada podno Srđa, a u nekoliko primjera njihovo je matično mjesto Ston. S istarskog prostora potječe tek nekoliko mornara (osim regionalne oznake spominje se još samo grad Rovinj), dok поблиže podrijetlo iseljenih pomoraca iz Bosne nije poznato (u vrelima su spomenuti općom oznakom *de Bossina*).

Predjeli i župe prebivanja

Mjesto stanovanja unutar mletačkih gradskih predjela (*sestiere*) i župa (*contrada, confinio*) jedan je od najvažnijih pokazatelja objedinjenosti pripadnika hrvatske iseljeničke skupine u gradu na lagunama. Raščlamba podataka sadržanih u oporučnim spisima zorno pokazuje kako je pretežit dio naših iseljenika obitavao u župama unutar istočnog gradskog predjela Castello. Riječ je o siromašnom, pučkom dijelu grada, unutar kojega su se stoljećima okupljali pripadnici useljeničkih skupina (Albanci, Grci, Hrvati). Unutar Castella nalazi se arsenal, stoljećima vodeći vojno-pomorski kompleks na Sredozemlju, ali i mjesto zapošljavanja velikog broja iseljenika. U srcu predjela podignuto je i bratimsko sjedište hrvatskih iseljenika – Bratovština sv. Jurja i Tripuna. Predjel obrubljuje Hrvatska obala (*Riva degli Schiavoni*), stoljetno pristanište istočnojadranskih brodova i prvo mjesto dodira iseljenika s novom sredinom. Zbog svih navedenih razloga jasna je premoć župa Castella u ukupnoj razdiobi smještaja Hrvata u Mlecima (vidi: prilozi I: *grafikon 5*). Hrvatskih mornara ondje je zabilježeno čak 62 posto, a prednjači najveća župa S. Pietro di Castello. Od ostalih onodobnih četvrti u Castellu, hrvatski pomorci učestalo su zabilježeni u župama S. Martino, S. Giovanni in Bragora, S. Giovanni Novo, S. Severo i S. Antonin.

U usporedbi s Castellom, ostalih pet mletačkih predjela skromno je zastupljeno u ukupnom omjeru stanovanja hrvatskih mornara. Ipak, nešto veći postotni udio (18 posto) bilježe župe središnjeg predjela S. Marco (izdvajaju se župe S. Moisè, S. Luca i S.

Samuele). Slijede predjeli Cannaregio (9 posto) i Dorsoduro (8 posto), unutar kojih se učestalošću spominjanja ne izdvaja nijedna župa. Na posljetku, od središta udaljeni i u ukupnoj strukturi obitavanja iseljenih Hrvata slabo zastupljeni predjeli S. Polo i S. Croce bilježe tek neznatan broj ondje nastanjenih hrvatskih pomoraca (2 posto u S. Polo i 1 posto u S. Croce).

Imenovanje predjela i župa nisu jedni izvor za poznavanje ovog vida prisutnosti i života iseljenih Hrvata. U brojnim oporukama izrijekom se poblize pojašnjava mjesto iseljenikova obitavanja te se u tim primjerima imenuju ulice (*Calle del Grano*, *Calle dei Morti* i *Calle delle Rasse* u Castellu) ili obližnji objekt koji je poradi svoga značaja i funkcije (najčešće crkve i samostani) svima dobro poznat (*apresso S. Domenico*, *apresso S. Lorenzo*, *apresso S. Iseppo*). Na posljetku, poblize mjesto smještaja mornara moguće je utvrditi i na osnovi navoda o stanodavnicima ili vlasnicima kuća i stanova u kojima obitavaju. U velikom broju primjera riječ je o zgradama koje su pripadale mletačkim patricijskim obiteljima ili crkvenim ustanovama. Najčešće se, ipak, kao mjesta obitavanja hrvatskih pomoraca navode skromna zdanja u vlasništvu mletačkih pučana.¹¹

Imovina, standard i gospodarske mogućnosti

Podaci sadržani u oporukama hrvatskih mornara zoran su pokazatelj njihovih imovnih mogućnosti, standarda i društvenog statusa. Kao i najveći broj iseljenih Hrvata, i mornari se pretežno mogu ubrojiti u sloj srednje i sitnoimućnih pučana. Osnovna značajka njihova društvenog i gospodarskog statusa je posjedovanje relativno malog kapitala, ograničene poslovne veze i skromna materijalna kultura stanovanja. Rašlamba njihovih oporuka pokazuje kako tek manji broj pomoraca posjeduje znatniji novčani kapital. Uglavnom je riječ o naslijedenoj imovini, iskazivanju prava na miraz ili o konkretnim novčanim potraživanjima od dužnika. Tako je, primjerice, novčani miraz koji je Matija donijela prigodom sklapanja braka s hvarskim mornarom Marinom iznosio 80 dukata, dok je mnogo veća svota (200 dukata) spomenuta u oporuci Anzole, kćeri senjskog mornara Matije.¹²

Nadoknada dugova i potraživanje od mletačkih magistratura zaduženih za mornare u državnoj službi, čest su navod u oporukama hrvatskih pomoraca. Tako, primjerice, pripadajuća sredstva (čiji poblizi iznos ne navode) potražuju od magistrature *camera armamenti* veslači na ratnim galijama Ivan Tončić s Krka, Ivan Makinić iz Nerezina, Marko Marinović iz Šibenika, Pavao Šibenčanin i Blaž Dubrovčanin.¹³ Iskazivanje prava

---

¹¹ Primjerice: Toma Ivanov iz Šibenika stanuje u kući mletačkog obučara Jakova (ASV, NT, b. 442, br. 762, 1574), a krčki pomorac Matija stanuje u domu tkalačkog majstora Gabrijela (NT, b. 417, br. 62, 1556). Budvanski mornar Nadalin spominje se kao stanar u kući klesara Ivana Marije (NT, b. 395, br. 803, 1582), dok je brodski pisar Nikola vlasnik kuće u kojoj je obitavao Antun Marković (NT, b. 847, br. 467, 1561).

¹² ASV, NT, b. 126, br. 635, 1537; NT, b. 532, br. 62, 1616.

¹³ ASV, NT, b. 43, br. 200, 1534; NT, b. 209, br. 285, 1542; NT, b. 578, br. 291, 1535; NT, b. 876, br. 588, 1485; NT, b. 278, br. 110, 1540.

na nepokretnu imovinu rijetka je u primjeru iseljenih mornara. Stoga su navodi o nekretninama sadržani u oporukama Anzola, kćeri senjskog mornara Matije (posjeduje jedan kamp zemljišnog posjeda u okolici Bergama) i Grgura Draškovića iz Krka (općenito navođenje prava na kuće i zemljišne posjede) gotovo jedini podaci koji upućuju na posjedovanje određene vrste nepokretne imovine.¹⁴ Skromno imovno stanje i pučko obilježje kulture stanovanja zorno potvrđuje inventar pokretne imovine hrvatske iseljenice Rade, supruge zadarskog mornara Andrije iz 1485. godine. Nabrojena imovina uobičajena je za pretežit dio siromašnijih mletačkih pučana i sadrži karakteristične uporabne predmete onodobnog svakodnevlja (pokućstvo, pribor za jelo, odjeća, obuća i sl.).¹⁵ Sveukupno gledajući, usporedna raščlamba podataka (na osnovi većeg broja uzoraka) sadržanih u oporukama i inventarima hrvatskih iseljenika, nedvojebeno svjedoči da se mornari mogu ubrojiti u društveno izrazito ujednačen (ne postoje drastična odstupanja od uobičajenog prosjeka imovnih mogućnosti i standarda), gospodarski siromašniji dio hrvatske zajednice u gradu na lagunama.

Obitelj, rodbina, prijatelji i poznanici

Jedan od pokazatelja intenzivne povezanosti među pripadnicima hrvatske iseljeničke skupine u Mlecima, bez obzira na njihovo uže matično podrijetlo, odnosi se na sklapanje brakova. Iako, naime, podaci iz izvora ne kazuju redovito podrijetlo obaju supružnika, već i postojeći uzorak zorno svjedoči o velikom broju tzv. “hrvatsko-hrvatskih” brakova. Najveći broj brakova sklopljen je između iseljenika koji potječu iz istoga grada (primjerice, “kotorsko-kotorski” ili “krčko-krčki” brakovi)¹⁶ ili iz raznih gradova unutar iste mletačke stečevine (primjerice, za Mletačku Dalmaciju: “zadarsko-šibenski” i “trogirsko-splitski” brakovi; za Mletačku Albaniju/Boku: “kotorsko-hercegnovski” brakovi i sl.).¹⁷ Osim navedenih, potrebno je naglasiti i nemali broj brakova sklopljenih između naših iseljenika iz različitih i geografski udaljenih krajeva (primjerice:

---

¹⁴ ASV, NT, b. 532, br. 62, 1616; NT, b. 372, br. 35, 1550.

¹⁵ Rada uxor Andree de Iadra marinarii: robba che trovo in casa: 1 letto, 2 cavazali, 3 cusini, 3 para ninzuoli, 2 coltre, 4 sechi, 1 baril, 4 caldere, 3 lanzi, 2 cadene, 1 gradella, 6 candelieri de laton, 2 tapedi, 5 camise de homo, 4 camise de dona, 2 traverse, 1 vesta scarza, 1 vesta rassa, 3 camisioli, 4 fazoleti, 4 banchaleti, 6 casse tre piccole e una grande, 1 casseletta, 2 gratacaxe, 2 fersture, 1 casa d'aqua, 1 каза fonda, 1 spada, 2 tavole, 2 tavaglioli, 1 piter d'aqua, 1 mastelo, 3 piadene, 11 scudele, 6 scudolini de poltre, 2 fazuoli, 1 camixio grando, 5 bochali de pietra, 1 par calze negre, 1 zupon de panno verde, 1 vestileto negro, 1 bereta negra, 1 brazza panno fiandra (ASV, NT, b. 876, br. 612, 1485). Cjelovit prijepis inventara jednog hrvatskog mornara u Mlecima vidi u *prilogu IV* (inventar bokeljskog mornara Nikole Dabovića iz 1787. god.).

¹⁶ Ana pok. Dujma Mornar iz Krka supruga je krčkog mornara Matije (ASV, NT, b. 417, br. 62, 1556); Katarina pok. Rade udana je za kotorskog mornara Radu (NT, b. 937, br. 245, 1524), a Lena iz Dubrovnika je supruga sugrađanina Lipusa (NT, b. 360, br. 57, 1457).

¹⁷ Stana iz Zadra supruga je Bartola Splićanina (ASV, NT, b. 535, br. 63, 1523); Zadranka Milica supruga je šibenskog mornara Matije (NT, b. 68, br. 246, 1474); Baranka Lena spominje se kao udovica Nikole iz Budve (NT, b. 654, br. 252, 1535).

“kotersko-trogirski”, “splitsko-barski” brakovi)¹⁸ te nam takvi podaci još jednom nedvojbeno potvrđuju postojanje jedinstvenog domovinskog i nacionalnog identiteta hrvatskih iseljenika.

Hrvatski mornari činili su u Mlecima brojnu, dobro ustrojenu i prepoznatljivu skupinu. Nikada, međutim, nisu predstavljali društveno odvojenu zajednicu te su oblici njihove povezanosti s pripadnicima iste profesionalne djelatnosti bili vrlo česti. Takve su, vrelima dobro potvrđene veze i druženja, doveli i do čestog sklapanja brakova hrvatskih iseljenika s tamošnjim, mahom mletačkim mornarima, ali i do nerijetkog broja primjera brakova hrvatskih mornara sa stanovnicama talijanskog (najčešće mletačkog) podrijetla.¹⁹

Članovi najuže obitelji i rodbine najčešće su spomenute osobe u većini oporuka hrvatskih mornara, ali i drugih iseljenika s istočnojadranske obale. Supruga/suprug, djeca, roditelji, braća i sestre, nećaci i unuci osobe su kojima se najčešće povjerala odgovorna dužnost izvršenja posljednje oporučiteljeve želje. Obitelj i bliska rodbina obično su i glavni nasljednici cjelokupne oporučiteljeve imovine (onoga dijela koji preostane nakon izvršenja ostalih legata), a u sklopu pojedinačnog nabiranja i obdarivanja njima se ostavljaju i određeni novčani iznosi ili predmeti iz oporučiteljeve pokretne imovine. Podaci o darivanju članova obitelji, sadržani u pretežitom broju mornarskih oporuka, ujedno su i vrijedan pokazatelj njihove imovne moći i društvenog statusa te su dokaz o njihovoj pripadnosti siromašnijem sloju gradskih pučana.

Prijatelji, poznanici, poslovni sudrugovi i osobe zajedničkog domovinskog podrijetla sljedeća su, ne manje značajna skupina osoba svakodnevne komunikacije naših iseljenih mornara. Slično ostalim pripadnicima iseljeničke zajednice, i mornari najčešće sklapaju poznanstva i prijateljstva upravo s osobama iste domovinske i nacionalne pripadnosti, potvrđujući time snažnu objedinjenost, identitet i prepoznatljivost svoje zajednice. Sunarodnjaci iz raznih hrvatskih krajeva stoga se vrlo često spominju kao osobe najvećeg povjerenja i odanosti te se njima povjerala izvršenje oporučiteljeve posljednje želje,²⁰ a njihovo se ime i potpis susreće i prilikom sastavljanja i ovjere oporučnog spisa.²¹

---

¹⁸ Lucietta iz Senja supruga je Dominika iz Rovinja (ASV, NT, b. 974, br. 23, oko 1510); Ana pok. Mihovila iz sela Kruševice kraj Herceg Novog supruga je Blaža s Krka (NT, b. 645, br. 50, 1575); Anzola iz Kotora udana je za mornara Mihovila iz Trogira (NT, b. 1078, br. 2, 1521); Helena iz dalmatinskog sela Vrana supruga je Petra iz bokeljskog mjesta Luštica (NT, b. 1084, br. 204, 1557).

¹⁹ Primjerice: Senjanin Valentin suprug je Polonije iz Mestra (ASV, NT, b. 885, br. 24, 1541); Bernardin iz Krka oženio se chioggijskom stanovnicom Vicenzom (NT, b. 47, br. 168, 1583), a Pavao Rabljanin suprug je Marte iz okolice Vicenze (NT, b. 647, br. 617, 1577).

²⁰ Primjerice: Damianus de Antibarò marinario: commissario sia Iohanne de Cataro (ASV, NT, b. 377, br. 70, 1493); Zuane Toncich da Vegia galeoto: I miei commissarii siano Michiel fiolo del condam Zuane de Dobovizza et Matteo de Dobovizza galeoti (NT, b. 43, br. 200, 1534); Michael condam Luce de Castel Nuovo marinario: solo commissario sia Tomasio de Sebenico (NT, b. 127, br. 651, 1524); Paolo de Sebenico marinario: commissaria sia Catarina de Jadra in cuis domo ad presens habito (NT, b. 876, br. 588, 1485); Paulus de Spalato condam ser Michaelis marinarius: ... volo meos fideicommissarios prudentes viros ser Ioannem de Vasca marinarium ac ser Georgium de Tragurio marangonum (NT, b. 735, br. 426, 1483).

²¹ Rada uxor Andree de Jadra: Testes: Martinus de Ragusio, Petrus de Spalato cerdo (ASV, NT, b. 876, br. 612, 1485); Petrus Popovich de Xagabria marinarius: Testes: Carolus de Segna (NT, b. 876, br. 597, 1480).

Njima se, u znak prijateljstva i zahvalnosti za iskazane usluge i preuzete obveze pri izvršenju oporuke, ostavlja poneki skroman dar (manja novčana svota ili predmet).²² Ukoliko je oporučitelj tijekom proteklih godina imao sa svojim sunarodnjacima određene zajedničke poslove (novčane, trgovačke i dr.), tada se to u oporuci izriječkom navodi te od izvršitelja nalaže podmirenje duga ili potvraživanje određene svote novaca ili robe. Najčešće je riječ o poslovima manjeg opsega i u vrijednosti koja ne prelazi nekoliko desetaka dukata.²³ Osim s iseljenicima s hrvatskog prostora, naši mornari slične manje poslove sklapaju i s Mlečanima, također uglavnom pripadnicima istog društvenog sloja i slične profesionalne djelatnosti. Na poslijetku, učestalost povezanosti mornara s pripadnicima hrvatske iseljeničke zajednice potvrđuju i brojni navodi sadržani u oporukama Hrvata drugih zanimanja. U njima se mornari spominju kao izvršitelji oporuka, svjedoci ili obdarenici dijelom oporučiteljeve imovine.²⁴

Širina kretanja i poznanstava koje su hrvatski mornari stjecali i zasnivali djelujući u gradu na lagunama utjecala je da se u njihovim oporukama često spominju i brojni žitelji talijanskog (najčešće mletačkog) podrijetla. Spominju se kao izvršitelji oporuke, svjedoci ili obdarenici dijelom oporučiteljeve pokretne imovine, a s obzirom na društveni status možemo ih – poput naših mornara – ubrojiti u srednje i sitnoimućan sloj gradskih pučana (najčešće je riječ o pomorcima-mornarima, obrtnicima i sitnim trgovcima).²⁵

---

²² Laurentius de Sebenico marinarius: Volo dari Georgio marinario de Sebenico ducatum 9. Dimitto Marino de Sebenico 2 meos zuponis (ASV, NT, b. 727, br. 128, 1466); Paulus de Sebenico marinarius: Residuum dimitto Catarine de Jadra commissarie mee (NT, b. 876, br. 588, 1485); Michael de Castel Nuovo marinarius: Residuum dimitto Thome de Sebenico commissario meo (NT, b. 127, br. 651, 1524).

²³ Piero de Nicolo de Polizza mariner: Lasso che sia mandato a Andrea de Spalato per do ducati che ho habuto da lui (ASV, NT, b. 578, br. 306, 1536); Martinus de Cataro marinarius: Item volo satisfacere ducati 20 Stoe de Cataro (NT, b. 875, br. 128, 1479); Paulus de Spalato condam ser Michaelis marinarius: Et insuper declaro habere debere a ser Iacobo de Segna burchii patrono causa et ocassione mercedis pro resto vnus scripti inter eos super inde celebrati ducatos quinque ac mercedem vnus diei videlicet plaustrum vnum lignorum (NT, b. 735, br. 426, 1483).

²⁴ Primjerice: Stay de Cataro: commissario sia Stefano de Cataro marinarius (ASV, NT, b. 878, br. 123, 1493); Natalis de Cataro: Testes: Iohannes de Bossina, Paulus e Budua, Michael de Cataro e Novellus de Antibaromnes marinarii (NT, b. 875, br. 132, 1478); Alegretus de Cataro: commissario sia Iohannes de Narenta marinario (NT, b. 734, br. 41, 1495); Clara de Antibarom: Item dimitto Radule uxori Marini de Jadra marinarii meam pelizzam (NT, b. 958, br. 145, 1497).

²⁵ Stephanus de Ragusio marinario: Commissarios Domincum Pisani et Florianum patrie Foriulis (ASV, NT, b. 877, br. 917, 1494); Silvestar de Jadra marinarius: Commissarios Luca galiotum compatrem meum, Marco caligario e Bernardino caligario (NT, b. 127, br. 814, 1527); Tomaso de Sebenico navoger: Testes: Marco Antonio frutarol e Francesco de Francesco spezier (NT, b. 442, br. 762, 1574); Georgius de Modrussa marinarius: Dimitto Maffio compater meo ducato uno. Dimitto Margarete habitat me in contrada S. Juliani ducati quattro. Dimitto Euphemie serve ducati tre. Dimitto Margarete baile in Cha Mauroceno ducati quattro (NT, b. 360, br. 124, 1464).

Crkvene ustanove i duhovne osobe u vjerskom životu hrvatskih mornara

Duhovnost, vjerski život i povezanost hrvatskih iseljenika s mletačkim vjerskim ustanovama i duhovnim osobama sastavni je dio njihova životnog svakodnevlja, a po svojim se osnovnim obilježjima ne razlikuje od svakog onovremenog pripadnika katoličkog civilizacijskog ozračja. Misao na vječni život, mirenje s vlastitom prošlošću i potreba za djelima koja će poništiti sve grešno i negativno tijekom života, osnovne su premise na kojima se zasniva povelik dio posljednjih oporučiteljevih iskaza i želja. Podaci o mjestu pokopa, služenju misa zadušnica u spomen na oporučitelja i njegove pretke, legati namijenjeni crkvenim ustanovama i duhovnim osobama, darovnice siromasima, napuštenima i bolesnima i zavjet hodočašća stoga su uobičajen sadržaj većine onovremenih katoličkih žitelja. Hrvatski mornari, nalik svojim sunarodnjacima, ali i ostalim katolicima grada na lagunama, ovdje se niti u čemu bitnije ne izdvajaju.

Prvi oporučni navod koji govori o povezanosti naših iseljenika sa mletačkim vjerskim ustanovama, odnosi se na odabir posljednjeg počivališta. Sukladno predjelu njihova stanovanja (Castello), hrvatski mornari za mjesta pokopa imenuju grobnice u crkvama unutar tamošnjih župa. Nešto se većim brojem primjera izdvaja franjevačka crkva S. Francesco della Vigna, a u jednom je primjeru izrijeком spomenut pokop u grobnici mornara u crkvi S. Martino.²⁶ Crkve u kojima se nalaze grobnice hrvatskih mornara, najčešće su i mjesto služenja misa zadušnica za spas pokojnikove duše i u spomen na njegove pretke. Za držanje misa obično se određuje i manja novčana svota (sukladno skromnim imovnim mogućnostima oporučitelja), a česti su i navodi kojima se za grobnicu i ostale pogrebne troškove (*pro sepultura*) određuje dodatni novčani iznos. U mnogim oporukama sastavni dio čine navodi o upućivanju jedne ili više oporučitelju bliskih i povjerljivih osoba na hodočašće za spas pokojnikove duše. Zanimljivo je da se u oporukama mornara, manje nego u primjeru ostalih naših iseljenika, vrlo rijetko susreću navodi o upućivanju na hodočašće u neko od tradicionalnih mletačkih svetišta (S. Lorenzo, S. Trinità, S. Pietro di Castello, S. Polo). Nasuprot tome, u brojnim se oporukama hodočasnici upućuju u glasovita svetišta diljem Italije (Loreto, Monte Ortono, Rim, Asiz) te u Galiciju (Santiago de Compostela) i Svetu Zemlju (Jeruzalem).²⁷ Budući da su mornari mnogo pokretljivija skupina iseljenika te da su po prirodi svoje djelatnosti često putovali i dospijevali upravo u gradove poznate i kao stjecišta hodočasnika, takav odabir je očekivan.

---

²⁶ Iohannes de Ragusio marinarius: sepelire volo ad S. Martini in tumulis marinariorum predictae scole cui dimitto ducatum unum (ASV, NT, b. 585, br. 89, 1483).

²⁷ Primjerice: Georgius de Modrussa: Volo quod vadat aliqua persona ad S. Jacobum de Galitia et ad S. Mariam de Loreto pro anima mea (ASV, NT, b. 360, br. 124, 1464); Luca de Cataro: Dimitto S. Maria Monte Ortono ducati 5. Dimitto ducati 10 uni qui vadat Asisum et Romam. Dimitto uni qui vadat ad S. Sepulcram in Jerusalem ducati 50 (NT, b. 875, br. 49, 1497); Zuane de Sebenico: Lasso ducatos 30 in salvo ser Zuane ... habitante Venetia che il deba dar a una persona che vadi a S. Jacopo de Galizia pro anima mea ... et ducatos 10 a una persona che vadi a Roma pro anima mea (NT, b. 974, br. 67, 1467).

Darivanje vjerskih ustanova i duhovnih osoba dijelom imovine sastavni je i opsegom značajan dio većine nekadašnjih oporuka. Kao i u prethodnim primjerima, navodi sadržani u oporukama hrvatskih mornara bitnije se ne razlikuju od ostalih mletačkih žitelja. Nešto se učestalije spominju crkve i samostani smješteni u predjelu Castello, a brojem primjera prednjače spomenuti franjevački samostan te crkve S. Giovanni Novo, S. Martino, S. Provolo i S. Zaccaria. Izvan Castella obdaruju se još i crkve S. Fantino, S. Maria Nova, S. Maria dei Miracoli te samostan S. Maria delle Grazie na istoimenom otoku. Dio legata upućenih crkvenim ustanovama izrijekom je određen i uvjetovan služenjem misa zadužnica u njima. Česti su, međutim, legati koji darovnice ne uvjetuju nikakvim obvezama dotične ustanove prema oporučitelju. Vrijedi spomenuti da je i velik broj legata namijenjen zakladama ustanovljenim poradi popravka, obnove ili dogradnje postojećeg crkvenog zdanja (*pro fabrica ecclesie*).²⁸ Kada je riječ o darivanju hospitala, oporuke hrvatskih mornara najčešće bilježe one koji su najpoznatiji i čiji je spomen uobičajen u većini oporuka onovremenih žitelja grada na lagunama (Madonna della Pietà, S. Antonin, S. Lazzaro dei Mendicanti, degli Incurabili, S. Zuane Polo). Rečenim hospitalima najčešće se ostavlja manja novčana svota, katkada uz obvezu da njihovi štice (nahočad: *putti e putte*) nazoče posljednjem ispraćaju pokojnika. Na poslijetku, u sklopu obdarivanja vjerskih ustanova, važno mjesto u oporukama mornara pripada bratovštinama. Bratovštinama se – sukladno nevelikim imovnim mogućnostima naših mornara – namijenjuje manja novčana svota ili poneki predmet iz oporučiteljeve pokretne imovine. Osim uobičajenih i dobro poznatih bratimskih udruga nastalih na osnovi štovanja određenog vjerskog kulta (primjerice bratovštine posvećene Presvetom Sakramentu, Tijelu Kristovom, Gospi od Krunice i dr.), oporučni navodi mornara često upućuju na obdarivanje njihovih strukovnih udruženja. Riječ je o bratovštinama pomoraca i mornara (*Scuola dei marinai*), kojih je u Mlecima bilo nekoliko te koje su imale važnu ulogu u okupljanju i zaštiti socijalnih interesa pripadnika iste profesionalne djelatnosti. Njihovo često spominjanje i obdarivanje stoga nije samo pokazatelj religioznosti oporučitelja, već i zorno svjedočanstvo uključenosti naših iseljenika u sve sastavnice društvenog i vjerskog života u novoj sredini.²⁹

Svećenici i redovnici nezaobilazne su osobe iz vjerskog života naših iseljenika. Redovito odlaženje na mise, činovi krštenja, vjenčanja i pokopa kao ključne razdjelnice ljudskoga života, uvjetovale su blisku povezanost iseljenika s tamošnjim duhovnim osobama. Stoga je u oporukama čest spomen duhovnih osoba koje žive i djeluju u Mlecima i koji se najčešće navode u svojstvu izvršitelja i svojedoka prilikom sastavljanja oporučiteljeve posljednje želje. Većina obitava i obavlja svećeničku službu u župama oporučiteljeva stanovanja, a mnogi od njih podrijetlom su iz gradova na istočnojadranskoj

---

²⁸ Primjerice: Georgius de Modrussa: Item dimitto fabrice ecclesie S. Iohannis Novi ducato uno (ASV, NT, b. 360, br. 124, 1464); Iohannes de Ragusio: Item fabrice S. Rochi ducatum unum (NT, b. 585, br. 89, 1483); Stephanus de Ragusio: Fabrice S. Zaccaria ducati 5 (NT, b. 877, br. 917, 1494).

²⁹ Primjerice: Tomaso de Sebenico: Lasso ducati 12 alla scuola dei marinai de S. Nicolò qualli siano per la mia sepultura (ASV, NT, b. 442, br. 762, 1574); Piero de Sebenico: Corpo sia sepulto con la scuola dei marinai a S. Ioseph come parerà mia comissaria (NT, b. 442, br. 724, 1579).

obali. Tako je zadarski dominikanac Matej izvršitelj oporuke mornara Stjepana Zadrana, dok je na istu funkciju u oporuci veslača na ratnoj galiji Blaža Dubrovčanina imenovan svećenik Ivan Juraj iz Kotora, kapelan na istoj galiji.³⁰ Još je brojniji spomen hrvatskih svećenika među svjedocima prilikom sastavljanja i ovjere oporuka. Izdvajaju se, primjerice: Ivan iz Krka, svećenik u crkvi S. Giovanni del Tempio (svjedoči oporuci Marina pok. Rade iz Hvara), Petar iz Paga, svećenik u crkvi S. Severo (oporuka Jurja Senjanina), franjevac opservant Frane Detrico iz Zadra (oporuka Ivana Makinića iz Nerezina), Nikola iz Osora, klerik u crkvi S. Martino (oporuka Marka Trogirana), Martin Allegretti iz Dubrovnika, svećenik crkve S. Trinità (oporuka Petra Blonda iz Zadra), svećenik Donat Blažev iz Zadra (oporuka Martina Šiborovića iz zadarske Varoši) i fratar Valentin Kotoranin (oporuka Blaža Dubrovčanina).³¹ Svećenicima i redovnicima, kako onima hrvatskog podrijetla, tako i onima koji potječu sa talijanskoga prostora, hrvatski mornari ostavljaju određenu novčanu svotu ili predmet iz pokretne imovine.³²

Hrvatski mornari i Bratovština sv. Jurja i Tripuna

Tijekom svih prošlih stoljeća vodeća ustanova okupljanja i očuvanja domovinske svijesti iseljenih Hrvata u Mlecima bila je Bratovština sv. Jurja i Tripuna (*Scuola dei Schiavoni, Scuola dei SS. Giorgio e Trifone, Scuola Dalmata*).³³ Osnovana 1451. godine kao središnje mjesto okupljanja iseljenika s mletačkih prekojadranskih stečevina (poglavito iz Dalmacije i Boke), Bratovština je uskoro prerasla u udrugu iseljenika sa cjelokupnog onodobnog hrvatskog etničkog prostora. Razmatranje oblika povezanosti hrvatskih iseljenika s ovom udrugom stoga je istovremeno pokazatelj uključenosti naših iseljenika u osnovne vidove vjerskog i društvenog života u Mlecima, ali i nepobitno svjedočanstvo o postojanju nacionalnog identiteta naših iseljenika od Slavonije do Boke. Oporuke hrvatskih mornara sadrže u sklopu navoda o mjestu pokopa i određivanja legata vjerskim ustanovama podatke o njihovoj uključenosti u Bratovštinu. Većina oporuka potječe iz razdoblja najučestalijih prekojadranskih iseljavanja (XV.-XVI. st.). Prednjače mornari podrijetlom iz

---

³⁰ ASV, NT, b. 66, br. 367, 1501; NT, b. 278, br. 110, 1540.

³¹ ASV, NT, b. 126, br. 635, 1537; NT, b. 876, br. 376, 1477; NT, b. 209, br. 285, 1542; NT, b. 826, br. 40, 1433; NT, b. 71, br. 162, 1492; NT, b. 44, br. 296; 1534; NT, b. 278, br. 110, 1540.

³² Martin Schiborovich da borgata da Zara: Item lasso a prete Gregorio da Zara uno ducato acciò il celebri le messe de s. Gregorio per l'anima mia. Il resto sia dispensato per l'anima mia et per messe per prete Donato da Zara (ASV, NT, b. 44, br. 296, 1534). Kotorski mornar Luka ostavlja 10 dukata za hodočašće u Loreto koje ima obaviti Krševan iz Zadra, svećenik u crkvi S. Martino (NT, b. 877, br. 878, 1482).

³³ O povijesti hrvatske bratovštine u Mlecima vidi: L. Čoralić, *Bratovština slavenskih doseljenika sv. Jurja i Tripuna u Veneciji. Izvori, historiografija i mogućnosti istraživanja*, "Radovi Zavoda za hrvatsku povijest", sv. 27, Zagreb 1994., str. 43.-57.; Ista, *Bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima u oporukama hrvatskih iseljenika*, "Croatia christiana periodica", god. XVIII, br. 34, Zagreb 1994., str. 79.-98.; N. Luković, *Bratovština bokeljskih pomoraca Sv.Đorđa i Tripuna u Mlecima*, GPMK, sv. 4, Kotor 1957., str. 33.-43.; G. Perocco, *Carpaccio nella Scuola di S. Giorgio degli Schiavoni*, Venezia 1964.; Isti, *Guida alla Scuola Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone (detta San Giorgio degli Schiavoni)*, Venezia 1984.

mletačkih gradova u Dalmaciji i Boki, ali nije rijedak niti spomen Hrvata iz drugih krajeva (Dubrovnik, Modruš i dr.). Bratovština se uglavnom imenuje uobičajenim oznakama *Scuola dei Schiavoni* ili *Scuola S. Georgii*, a često se uz ime navodi i njezin smještaj u crkvi S. Giovanni del Tempio / S. Giovanni dei Furlani (sjedište Bratovštine do 1551. god.). Kada je riječ o darovnicama upućenim Bratovštini, redovito je riječ o manjim novčanim svotama dukata), koje se darivaju za troškove pokopa oporučitelja, sudjelovanje članova udruge u posljednjem ispraćaju pokojnika ili za opće nabožne i karitativne potrebe Bratovštine.³⁴

Domovina, obitelj i matične vjerske ustanove

Većina iseljenih Hrvata trajno je ostajala u gradu na lagunama te se podaci sadržani u njihovim oporukama rijetko odnose na obitelj, rodbinu i vjerske ustanove u rodnom kraju. U odnosu na pretežit broj svojih sunarodnjaka, hrvatski mornari su poradi osnovnih značajki svoga zanimanja (pokretljivost) skupina unutar koje je vezanost za domovinu nešto više izražena. Iako mnogi od njih trajno napuštaju svoje domove, mogućnost povratka u matičnu luku mnogo je izglednija nego u primjeru iseljenika drugih profesionalnih djelatnosti. Stoga su u njihovim oporukama česti navodi o posjedovanju nepokretne imovine i novčanog kapitala u rodnom kraju. Tako, primjerice, Juraj Antunov iz Senja izrijekom spominje kreditna potraživanja (oko 50 dukata) zasnovana na osnovi trgovačkog poslovanja u dalmatinskim gradovima.³⁵ Ivan Zadranin, mornar i ribar (*marinarius et pescator*), žitelj najsiromašnije mletačke četvrti S. Nicolò dei Mendicoli, spominje zemljišne posjede i kuće koja posjeduje u Zadru i njegovoj kopненоj i otočnoj okolini (*omnes ac singulas terras, domos, agros et bona generis cuiuscumque in civitate Iadre ac in toto eius districtu et insula existentia*).³⁶ Imovinu u Mlecima, ali i u rodnom gradu Šibeniku spominje (bez detaljnijeg određivanja vrste imovine) Toma Ivanov te svome bratu, tada stanoviku Šibenika, dariva 100 dukata.³⁷ Jednako nam je tako nepoznata imovina koju u kotorskoj okolini (*in Liesevich districtus Cathari*) posjeduje mornar Martin.³⁸

U nekoliko se oporučnih navoda spominju i različitim darovnicama obdaruju članovi obitelji i prijatelji koji su ostali u oporučiteljevoj domovini. Osim spomenute

---

³⁴ Primjerice: Georgius condam Iohannis de Modrussa marinarius: Item volo corpus meum sepelire in archis scole S. Georgii ecclesie S. Iohannis de Templo cui scole dimitto ducati 5 (ASV, NT, b. 360, br. 124, 1464); Damianus de Cataro marinarius: sepelire in sepulchris scole S. Georgii in ecclesia S. Iohannis Battiste Dalmatinorum (NT, b. 131, br. 179, 1494); Stephanus condam Alegreti de Ragusio marinario: Item scole S. Georgii in qua ego sum ducati 3 ut veniat sepelire corpus meum (NT, b. 877, br. 917, 1494); Rado de Castelnuovo mariner: Lasso mia Scuola degli Schiavoni ducati 3 per mi sepelir (NT, b. 395, br. 770, 1521).

³⁵ ASV, NT, b. 876, br. 376, 1477.

³⁶ ASV, NT, b. 209, br. 273, 1493.

³⁷ ASV, NT, b. 442, br. 762, 1574.

³⁸ ASV, NT, b. 875, br. 128, 1479.

darovnice Toma Ivanovog bratu u Šibeniku, bilježimo oporuku Ruže, udovice šibenskog mornara Antuna. Spominjući da njezin brat Damjan (rodom Šibenčanin) trenutno obitava u Poreču, Ruža mu ostavlja neke odjevne predmete.³⁹ Primjer poticanja iseljavanja jednog člana obitelji iz domovine u Mletke zabilježen je u oporuci trogirskog mornara Marka. Spominjući sestru Milicu, tada stanovnicu Šibenika, Marko zahtijeva od izvršitelja svoje posljednje želje (župnik crkve S. Marine) da preuzme upravljanje nad imovinom do trenutka kada Milica, kao glavna nasljednica, doseli u Mletke.⁴⁰ Poslovne veze sa žiteljima diljem istočnojadranske obale nisu rijetke u oporukama iseljenih Hrvata. U primjeru naših mornara zanimljiv primjer zabilježen je u oporuci modruškog mornara Jurja Ivanovog, koji je poslovao sa Jurjem Baraninom (tada stanovikom Poreča) te iz nama nepoznatih razloga kod njega pohranio 2700 libara. Od izvršitelja oporuke zahtijeva njihovu isplatu, a Jurju za učinjene usluge ostavlja nagradu od 15 dukata.⁴¹

Važan oblik povezanosti iseljenika s rodnim krajem odnosio se na spomen i darivanje vjerskih ustanova u matičnom gradu. U primjeru hrvatskih mornara bilježimo dva takva primjera. Tako veslač na creskoj ratnoj galiji Juraj Makinić iz lošinjskog pomorskog naselja Nerezine spominje tamošnji franjevački samostan i dariva mu svoj vinograd smješten na lokalitetu Spingarol *in detta villa Neresine*. Vinograd je bio kupljen za 300 libara, a oporučitelj izričito želi da ga fratri prodaju i od prihoda kupe jedan srebreni kalež i daju načiniti crkveni stijeg. U zamjenu za darivanje samostana Ivan izražava za oporučitelje uobičajenu želju da franjevci u spomen na njega i pokojnog mu brata Matiju održe mise zadušnice.⁴² U drugom primjeru Martin Šiborović, nekada žitelj zadarske Varoši, a sada veslač-galio na mletačkoj ratnoj galiji, spominje i obdaruje zadarske crkvene ustanove i duhovne osobe. Samostanskoj crkvi sv. Marije dariva 8 malih lira, a crkvi sv. Šimuna pet marcela i jedno kandilo od pola libre voštanice. Svećeniku Grguru iz Zadra povjerava služenje misa zadušnica (vjerojatno u nekoj od zadarskih crkava) i pritom mu dariva jedan dukat, a drugog zadarskog svećenika – Donata Blaževog – imenuje glavnim nasljednikom svojih skromnih dobara uz uvjet da većinu imovine podijeli u nabožne svrhe i za služenje misa.⁴³

---

³⁹ ASV, NT, b. 127, br. 778, 1526.

⁴⁰ ASV, NT, b. 826, br. 40, 1433.

⁴¹ ASV, NT, b. 360, br. 124, 1464.

⁴² ASV, NT, b. 209, br. 285, 1542.

⁴³ ASV, NT, b. 44, br. 296, 1534.

Neželjeno prisustvo: sudski procesi, osude i progoni

Život i djelovanje pripadnika hrvatske iseljeničke skupine u Mlecima nisu se iskazivali samo u do sada opisanim pojavama svakodnevnih, zakonski dozvoljenih i uobičajenih djelatnosti, već su u ponekom slučaju predstavljali otklon u odnosu na onodobna društvena pravila te se smatrali nezakonitim, neprimjerenim i sudski kažnjivim. Podaci o prijestupima, raznim vidovima kriminala, kao i drugim oblicima neprimjerenog ponašanja i nepoštivanja zakona od strane pojedinih pripadnika hrvatske skupine u Mlecima, zabilježeni su i katkada podrobno opisani u nekoliko arhivskih fondova nastalih u svezi s radom pojedinih mletačkih magistratura.

Na prvom mjestu potrebno je spomenuti spise mletačke inkvizicije (*Santo Uffizio*) u kojima su u sklopu fonda *Procesi* sadržani brojni spisi koji se odnose na Hrvate. Naši mornari spominju se u tri razne vrste istražnih procesa mletačke inkvizicije. U prvom procesu (1591. god.) riječ je o prijelazu na islamsku vjeru za koji je optužen pomorac Natalis pok. Gabbi iz Perasta. Prema svjedočenju predstavnicima mletačkog Svetog oficija, Natalis je zarobljen na prijevaru kada se, ploveći na jednom brodu, zatekao u Aleksandriji. Zatočio ga je neki bivši kršćanin, koji je prihvatio islam. Nuđen mu je otkup u iznosu od 300 cekina što je za njega bila prevelika svota te je, kako bi spasio život, prihvatio islamsku vjeru. U zarobljeništvu (Aleksandriji i Carigradu) je ostao četiri godine. Ističe da je tijekom čitavog vremena u sebi potajno ostao odan Kristovoj vjeri i molio kršćanske molitve. Nakon što je pobjegao, dobrovoljno se prijavio Svetom oficiju, želeći ponovo postati "dobar kršćanin katolik" te stoga ponizno moli predstavnike inkvizicije za odriješnje. Budući da je njegov prijelaz na islam bio uvjetovan zatočeništvom i prisilom, mletački inkvizitori su, jednako kao i u brojnim sličnim primjerima prinudnog prijelaza na islam, peraštanskom pomorcu dodijelili oprost uz blažu pokoru.⁴⁴

U drugom primjeru predmet optužbe odnosi se na pristajanje uz protestantizam. Optužen je korčulanski pomorac Šimun Nalošić, u trenutku pokretanja istrage star 27 godina (1662. god.). Optuženi je u dobi od 13 godina boravio s ujakom u Mlecima te se ondje ukrcao na engleski brod. Idućih godina plovio je kao mornar na brodovima pod engleskom zastavom. Na nagovor kapetana Roberta Villehesena pristao je uz vjerske običaje anglikanske crkve. Iako je tijekom svih tih godina živio prema vjerskim načelima svojih anglikanskih sudrugova, Šimun ističe kako je u sebi ostao odan katoličkoj vjeri. Prije godinu dana trajno je napustio englesku službu i odlučio pristupiti Svetom oficiju kako bi ishodio oprost. Poslije izricanja iskaza, Šimun je izgovorio uobičajenu formulu odricanja od hereze kojoj je do tada pripadao te mu je potom podijeljen oprost.⁴⁵

---

⁴⁴ ASV, SU, b. 68. O ovoj problematici već sam pisala u radu *Hrvati u procesima mletačke inkvizicije (prvi dio)*, *Croatica christiana periodica*, god. XIX, br. 36, Zagreb, 1995., str. 19-68. (o procesu protiv Natalisa iz Perasta vidi str. 37).

⁴⁵ ASV, SU, b. 110. O procesima protiv Hrvata optuženih za protestantizam vidi moj prilog: *Hrvati u procesima mletačke inkvizicije. Drugi dio: protestantizam*, *Croatica christiana periodica*, god. XX, br. 37, Zagreb, 1996., str. 23-55. (o procesu protiv Šimuna Nalošića vidi str. 31, 54-55).

Na posljetku, u trećoj vrsti procesa riječ je o istrazi protiv osoba optuženih za primjenu magijskih postupaka. Proces je vođen 1704. godine, a optuženi su veslači-kažnjеници (uglavnom Talijani) na mletačkoj ratnoj galiji. Hrvatski veslači – *Nadal seu Bosio Matich Schiavon* i *Giacomo Gaspari da Zara condam Pietro* susreću se ovdje isključivo kao svjedoci koji svojim iskazima pojašnjavaju magijske čine optuženih sudrugova s kažnjениčke galije. Naši mornari, osim što daju podroban iskaz o ponašanju ostalih veslača, nisu izravno optuženi te protiv njih nije pokrenut istražni postupak.⁴⁶

Istražni spisi mletačke inkvizicije sadrže podroban opis prekršaja zbog kojega su optuženi spomenuti hrvatski mornari. Nasuprot tome, spisi sadržani u arhivu arsenala (*Patroni e Provveditori all'Arsenal*), sačuvani uglavnom za drugu polovicu XVIII. stoljeća, kratke su i jezgrovite napomene o prekršajima i kaznama mornara zaposlenih u tom važnom državnom vojno-pomorskom pogonu. Riječ je o sažetim napomenama uprave arsenala koja, poradi počinjenog prekršaja ili kriminalne radnje (krađa materijala iz arsenala, nasilno ponašanje, izazivanje incidenata i sl.), trajno otpušta neke naše mornare. Tako je 1791. godine iz arsenala isključen *per sempre* mornar Ivan Papić (*Zuane Papich mariner*), okrivljen za krađu drvene građe. Zbog otuđivanja istog materijala otpušten je 1794. godine Jakov Antonović (*Giacomo Antonovich mariner*), a godinu dana poslije trajno je udaljen zbog iznošenja željeza Vicko Bušičević (*Vicenzo Busichevich mariner*). Iz 1798. godine potječu isključenja nastala nasilnim ponašanjem mornara. Prekršaje su načinili Bernard Kreljić (*Bernardo Crelich mariner*), optužen za ranjavanje jednog šegrt, te Josip Bavšić (*Iseppo Bavsich mariner*), kažnjen zbog agresivnog ponašanja i vrijeđanja upravitelja arsenala. Na posljetku, iz 1799. godine potječe odredba o otpuštanju mornara Luke Boljunovića (*Luca Bogliunovich mariner*), optuženog za krađu katrana.⁴⁷

Esecutori contro la Bestemmia ime su jedne od mletačkih magistratura u sklopu čijih su arhivskih spisa sadržani brojni podaci o hrvatskim iseljenicima. Magistratura je osnovana 1537. godine, a u izvorima se njezini dužnosnici spominju i kao *Difensori in foro secolare delle leggi di Santa Chiesa e Correttori della negligenza delle medesime*. Ovlasti magistrature odnosile su se na krivična djela u svezi s bogohuljenjem (psovanje, vrijeđanje Imena Božjeg, Blažene Djevice Marije i svetaca; izvrgavanje ruglu svetih sakramenata), vrijeđanjem i napadima na duhovne osobe, oskrvnućem djevice (*deflorazione*), svodništvom i podvođenjem, sudjelovanjem u hazardnim igrama, posjedovanjem i vođenjem kuća i lokala poznatih po nemoralu, prostituciji i održavanju hazardnih igara i dr. U djelokrug rada članova magistrature pripadao je, nadalje, nadzor krčmi i drugih javnih lokala, praćenje kretanja stranaca, uhićenje i kažnjavanje kršćana koji su održavali spolne odnose sa Židovkama, kontrola tiskanja i rasparčavanja knjiga i dr. U spisima *Presude (Raspe)* nalazi se i spis jedne sažete istrage protiv mornara Martina Curtese s Osora. U trenutku vođenja istrage Martin je odsutan iz grada. Optužen je za zavođenje i oduzimanje djevičanstva Marije Carrara, sirotice (*orfana*) iz mjesta Villa Nova kraj Padove.

---

⁴⁶ ASV, SU, b. 131. O navedenom procesu vidi detaljnije u mom radu: *Hrvati u procesima mletačke inkvizicije. Peti dio: magija i svodništvo*, *Croatica christiana periodica*, god. XXII, br. 41, Zagreb, 1998, str. 71-116.

⁴⁷ ASV, PPA, b. 604 (Registro esclusi dall'arsenal), str. 56, 60', 61', 66, 67.

Optuženom se zabranjuje povratak na područje Mletaka i Veneta tijekom idućih pet godina, ali je ostavljena mogućnost smanjivanja kazne ukoliko se optuženi pojavi i oženi prevarenom djevojkom.⁴⁸

***

Problematika iseljavanja, nazočnosti i djelovanja hrvatskih mornara u Mlecima sastavni je dio hrvatskih prekojadranskih migracija od XV. do XVII. stoljeća. Vremenski tijek i učestalost iseljavanja prema pojedinim razdobljima (najintenzivnije iseljavanje u XV. i XVI. st.), podrijetlo prema onodobnim hrvatskim krajevima i gradovima (prednjače iseljenici iz Dalmacije i Boke), smještaj unutar istih predjela i župa (Castello), životno svakodnevlje i temeljni krugovi komunikacije (druženje, brakovi, rodbinske i prijateljske veze sa sunarodnjacima), zajednička su obilježja pretežitog dijela hrvatske iseljeničke zajednice u Mlecima u sklopu koje mornari imaju brojčano zapaženo mjesto. Iako se prema svojim gospodarskim mogućnostima, dometima poslovanja i društvenom statusu ne mogu svrstati u elitniji dio iseljeničtva, naši su mornari – zahvaljujući kontinuiranom i brojčano snažnom prisutstvu tijekom više stoljeća – imali zapaženu ulogu u povijesti Hrvata s “one strane Jadrana”. Sveukupno gledajući, možemo zaključiti da je povijest hrvatskih mornara u gradu na lagunama sastavni dio prebogate i istraživačke pozornosti vrijedne prošlosti hrvatske nacionalne skupine u Mlecima tijekom niza stoljeća njihova zajedničkog povijesnog razvoja.

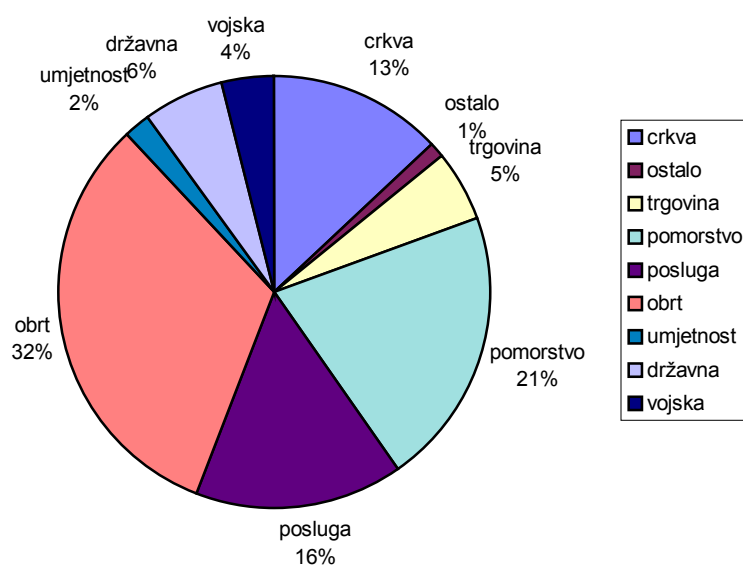
---

⁴⁸ ASV, Esecutori: Raspe, b. 69, fasc. II, str. 116^v-117^r. (25.8.1777. god.).

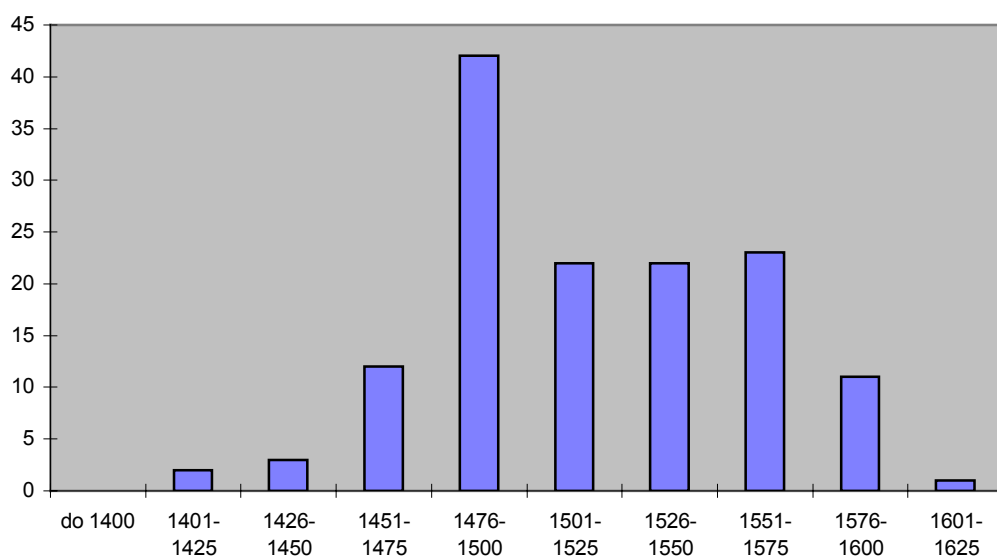
PRILOZI:

I) Grafikoni 1-5

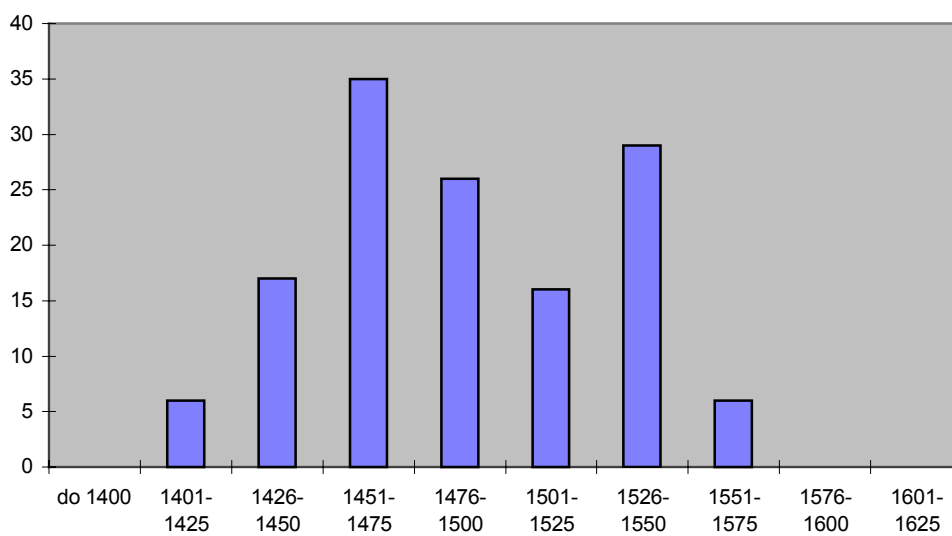
I/1) Struktura zanimanja hrvatskih iseljenika u Mlecima

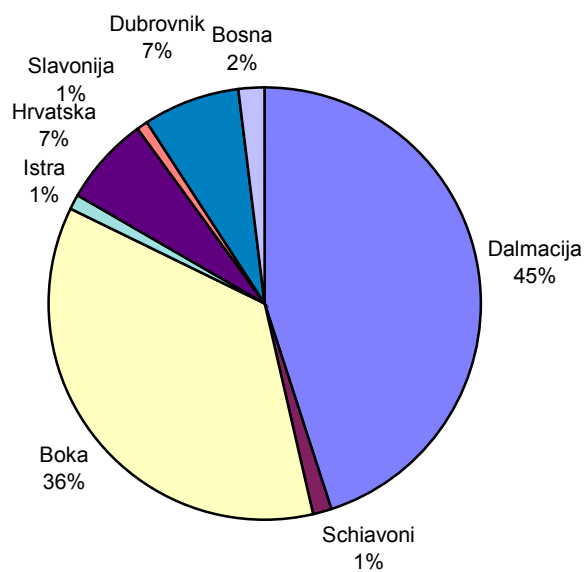
I/2) Učestalost useljavanja hrvatskih mornara u Mletke prema godini nastanka oporuke
(XV.-XVII. st.)

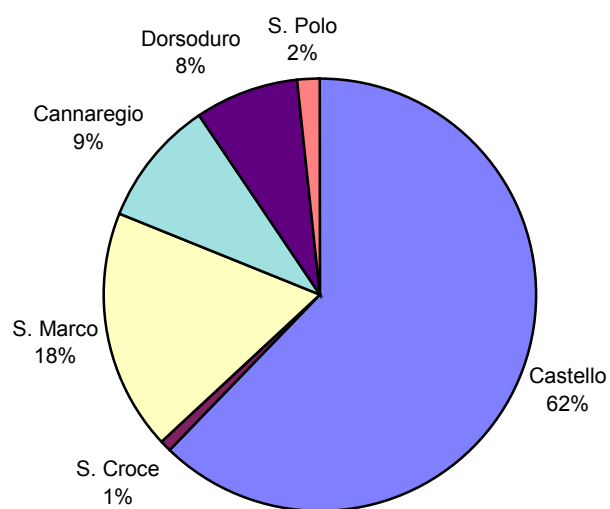
I/3) Učestalost useljavanja hrvatskih mornara u Mletke prema sadržaju oporuka (XV.-
XVII. st.)

I/4) Podrijetlo hrvatskih mornara u Mlecima

I/5) Mjesta stanovanja hrvatskih mornara prema mletačkim predjelima

II) Popis oporuka hrvatskih mornara u Mlecima⁴⁹

- 1) Laurentius condam Nicolai de Possega marinarius de confinio S. Maria Nova (ASV, NT, b. 826, br. 74, 17.9.1431.).
- 2) Marcus de Tragurio marinarius nunc habitator Venetie in contrada S. Marine (ASV, NT, b. 826, br. 40, 26.7.1433.).
- 3) Nicolaus de Budua filius Novelli marinarius de confinio S. Agnetis (ASV, NT, b. 826, br. 133, 13.6.1462.).
- 4) Georgius condam Iohannis de Modrussa marinarius de confinio S. Iohannis Novi (ASV, NT, b. 360, br. 124, 21.5.1464.).
- 5) Laurentius de Iohanne de Sebenico marinarius de confinio s. Iohannis (ASV, NT, b. 727, br. 128, 4.10.1466.).
- 6) Leo de Iadra condam Stephani marinarius de S. Iohannis Novi (ASV, NT, b. 360, br. 50, 16.2.1466.).
- 7) Primus de Pietro de Sebenico marinarius de contrada S. Samuelis (ASV, NT, b. 727, br. 112, 20.3.1466.).
- 8) Zuane de Sebenico condam Stefano mariner (ASV, NT, b. 974, br. 67, 9.6.1467.).
- 9) Allegrettus Georgii marinarius de Stagno de confinio S. Angeli (ASV, NT, b. 974, br. 97, 8.4.1468.).
- 10) Georgius condam Antonii de Segna marinarius de S. Severi (ASV, NT, b. 876, br. 376, 17.7.1477.).
- 11) Georgius de Cataro marinarius condam Dimitrii de contrada S. Antonin (ASV, NT, b. 875, br. 100, 18.4.1478.).
- 12) Jacobus de Segna filio Bartolomei marinarius de contrada S. Gervasius (ASV, NT, b. 858, br. 46, 6.10.1478.).
- 13) Marinus de Ragusio condam Viti marinarii de confinio S. Blassi (ASV, NT, b. 71, br. 128, 8.9.1478.).
- 14) Martinus de Cataro marinarius de S. Maria Formosa (ASV, NT, b. 875, br. 128, 16.9.1479.).
- 15) Tomasius de Iadra condam Pauli marinarii itur cum galiis patrono Cristoforo de Cha de Millo (ASV, NT, b. 66, br. 375, 7.1.1479.).
- 16) Iohannes de Segna marinaro de S. Georgio (ASV, NT, b. 955, br. 295, 23.6.1480.).
- 17) Petrus condam Andree Popovich de Xagabria marinarius de contrada S. Iohannis Novi (ASV, NT, b. 876, br. 597, 10.11.1480.).
- 18) Lucas de Cataro condam Radi marinarius de S. Martino (ASV, NT, b. 875, br. 49, 22.2.1481.).
- 19) Iohannes de Ragusio marinarius de confinio S. Pauli (ASV, NT, b. 585, br. 89, 22.2.1483.).

---

⁴⁹ Oporuke su navedene kronološkim redom. Uključene su samo one oporuke u kojima se hrvatski mornar izravno spominje kao oporučitelj. Uz svaku oporuku navedena je i njezina signatura u Državnom arhivu u Mlecima.

- 20) Paulus de Spalatho condam ser Michaelis marinarius de confinio s. Ziminiani (ASV, NT, b. 735, br. 426, 22.8.1483.).
- 21) Michael de Cataro condam Pasqualis marinario de S. Moisè (ASV, NT, b. 875, br. 40, 13.8.1485.).
- 22) Paulus de Sebenico condam Luce marinarius de S. Moisè (ASV, NT, b. 876, br. 588, 18.8.1485.).
- 23) Andreas de Budua condam Natalis marinarius de confinio S. Severi (ASV, NT, b. 875, br. 170, 11.1.1488.).
- 24) Damianus de Budua marinarius de contrada S. Felicis (ASV, NT, b. 742, br. 84, 5.8.1492.).
- 25) Petrus Blondus de Iadra marinario condam Georgio de S. Martino (ASV, NT, b. 71, br. 162, 27.8.1492.).
- 26) Iohannes condam ser Anastaxi de Iadra marinarius et piscator de S. Raphaelis in curia presbiterorum S. Nicolai de Mendicolis (ASV, NT, b. 735, br. 273, 17.7.1493.; b. 1229, br. 31, 28.8.1501.).
- 27) Damianus de Antibaro condam Allegretti marinario de S. Pietro de Castello (ASV, NT, b. 377, br. 70, 25.11.1493.).
- 28) Damianus fio Natalis de Cataro marinarius de S. Angeli (ASV, NT, b. 131, br. 179, 14.11.1494.).
- 29) Stephanus condam Allegretti de Ragusio marinario de contrada S. Proculi (ASV, NT, b. 877, br. 917, 12.8.1494.).
- 30) Luca de Cataro condam Petri marinarius de S. Pietro de Castello (ASV, NT, b. 875, br. 49, lipanj 1497.).
- 31) Iohannes condam Michaelis de Antibaro marinario de confinio S. Maria Formosa (ASV, NT, b. 876, br. 401, 18.8.1497.).
- 32) Blasius de Iadra condam Marci marinarii de contrada S. Iohannis Novi (ASV, NT, b. 408, br. 42, 22.3.1500.).
- 33) Steffanus de Iadra condam Iohannis mariner de contrada S. Moisè (ASV, NT, b. 66, br. 367, 2.4.1501.).
- 34) Iohannes de Spalato condam Radi marinarius de confinio S. Marcialis (ASV, NT, b. 959, br. 330, 28.7.1508.).
- 35) Iohannes de Iadra marinarius (ASV, NT, b. 208, br. 98, 25.4.1519.).
- 36) Rado de Castelnuovo condam Steffano mariner de S. Samuel (ASV, NT, b. 395, br. 770, 12.5.1521.).
- 37) Michael condam Luce de Castel Nuovo marinarius (ASV, NT, b. 127, br. 651, 13.9.1524.).
- 38) Radtko Pastrovich condam Nicolai olim marinarius de confinio S. Trinitatis (ASV, NT, b. 263, br. 80, 4.8.1526.).
- 39) Silvestar vocatus Matheus de Iadra condam Nicolai marinarius de S. Antonin (ASV, NT, b. 127, br. 814, 24.9.1527.).
- 40) Martin condam Chersoli Schiborovich da borgata da Zara zà galeoto sopra la galia del magnifico signor Domenigho Bembo (ASV, NT, b. 44, br. 296, 15.1.1534.).

- 41) Zuane condam Polo Toncich da Veglia già galeoto sopra la galea de missier Piero Capello (ASV, NT, b. 43, br. 200, 16.1.1534.).
- 42) Marco de Marinovich de Sebenico galleoto con la galia Sebenzana del confin S. Zuane Battista in Bragora (ASV, NT, b. 578, br. 291, 15.2.1535.).
- 43) Piero de Nicolo de Polizza mariner de confinio S. Martino (ASV, NT, b. 578, br. 306, 28.12.1536.).
- 44) Marinus condam Radi de Liesina marinarius de confinio S. Petri de Castello (ASV, NT, b. 126, br. 635, 29.4.1537.).
- 45) Biasio de Ragusi condam Antonio galeoto nel viazo proximo passato sopra la galia del missier Giacomo de Cha da Mosto (ASV, NT, b. 278, br. 110, 17.3.1540.).
- 46) Zuane Machinich fiol de Zuane de Neresine de Ossero marinaio galioso con la galia de Cherso patron Zuane Paripinich (ASV, NT, b. 209, br. 285, 21.11.1542.).
- 47) Georgius de Iadra condam Iohannis olim marinario de contrada S. Viti (ASV, NT, b. 658, br. 370, 3.8.1547.).
- 48) Zanetto de Iadra nochiere de navale nel S. Pietro de Castello (ASV, NT, b. 279, br. 349, 15.8.1547.).
- 49) Gregorius condam Thomasii Drascovich di Vegla marinarius habitator Venetie in confinio S. Iohannis in Bragora (ASV, NT, b. 372, br. 35, 14.8.1550.).
- 50) Antonio de Corzula mariner condam Marini del confin S. Pietro di Castello (ASV, NT, b. 278, br. 43, 15.8.1555.).
- 51) Vido de Iadra condam Greguol mariner de contrada S. Pietro de Castello (ASV, NT, b. 252, br. 213, 31.8.1557.).
- 52) Vincenzo condam Trifon de Cataro mariner habitante del confin S. Pietro de Castello (ASV, NT, b. 847, br. 700, 7.8.1559.).
- 53) Nicolo Luce Pastrovich marinarius (ASV, NT, b. 372, br. 68, 4.6.1562.).
- 54) Zanetto Caruzzi de Antivari mariner condam Zuanne de contrada S. Hieremia (ASV, NT, b. 388, br. 630, 10.8.1565.).
- 55) Luca de Steffano Pastrovichio marinario de contrada S. Pietro de Castello (ASV, NT, b. 222, br. 1172, 14.3.1570.).
- 56) Tomaso condam Zuane de Sebenico naviger de SS. Apostoli (ASV, NT, b. 442, br. 762, 29.12.1574.).
- 57) Piero de Sebenico condam Iohannis Milovich mariner de nave de contrada S. Gregorio (ASV, NT, b. 442, br. 724, 14.10.1579.).
- 58) Andrea d'Antivari condam Piero mariner al Arsenal (ASV, NT, b. 417, br. 65, 3.6.1580.).
- 59) Bernardin Schiavon mariner condam Hierolimo della Isola di Vegla habitante in contrada S. Zuane Bragola (ASV, NT, b. 47, br. 168, 3.1.1583.).
- 60) Nicolao de Antivari condam Stefano mariner (ASV, NT, b. 1192, br. 513, 6.5.1587.).

III) Prijepisi oporuka hrvatskih mornara

III/1) Oporuka mornara Pavla pok. Mihovila iz Splita (1483. god.), ASV, NT, b. 735, br. 426, 22.8.1483.

Die 22 mensis augusti 1483, indictione prima

Cum vita qua fruimur brevis admodum sit, fragilis et incerta et nihil morte certius ac hora mortis incertius sit quod sapientis non tamen rebus anime salutem spectantibus verum est temporalibus bonis recte consulere et mature providere. Eapropter ego Paulus de Spalatho condam ser Michaelis marinarium de confinio sancti Ziminiani diuino beneficio mente et intellectu sanus licet corpore languens et infirmus in omnem futurum ac eventurum casum ad me vocari ac venire feci Vescuntum Corrutium notarium Venetum infrascriptum ipsumque instantissime rogavi vt hoc meum scriberet ac notaret testamentum pariterque compleret cum clausulis et addmonitionibus Venetiarum necessariis, consuetis et oportunis. In quo quidem meo testamento instituo et esse volo meos fideicommissarios prudentes viros ser Ioannem de Vascha marinarium ac ser Georgium de Tragurio marangonum ambos insolidum vt secundum quod hic inferius ordinauero dari, fieri ac dispensari iussero sic ipsi duo post obitum meum facere, seruare, exequi et ad vngvem ac inuiolabiliter adimplere teneantur et debeant. In primis namque si et quando contigerit me vitam cum morte commutare et ex huius presentis seculi miseriis ad celestem patriam migrare animam meam altissimo creatori ac factori nostro eiusque gloriosissime vergini matri Marie ac omnibus denique celitibus humiliter commendo. Corpus autem meum sepeliri volo apud ecclesiam sancti Saluatoris et celebrari volo missas Beate Marie Virginis ac Beati Gregorii pro anima mea. Item dari volo fratribus sancte Marie Gratiarum medietatem vnus ducati vt celebrent tot missas pro anima mea necnon reliquo ac dari volo medietatem vnus ducati ecclesie sancte Marie a Miraculis pro fabrica pro anima mea. Interrogatus item de certis aliis omnibus interrogandis respondi et dixi: nolle me aliud quicumque dimittere seu ordinare. Residuum uero omnium ac singulorum aliorum bonorum meorum mobilium, immobilium, presentium, futurorum, caducorum, inordinatorum pro non scriptorum ac mihi aut huic meę commissarie quomodocumque, qualitercumque ac quibuscumque aliis rationibus, causis, formis, titulis, nominibus moris et conditionibus spectantium et pertinentium libere reliquo ac dimitto donne Helene vxori meę dilectissime, de quibus omnibus ac singulis post obitum meum facere ac disponere possit et valeat omnem suam liberam ac expeditam voluntatem omni penitus remota ac cessante cuiuscumque mundi persone contradictione vt anime meę perpetuo quoad vitam duxerit in humanis recordetur et eam habeat commendatissimam quam eidem plurimum est atque etiam commendo. Et insuper declaro habere debere a ser Iacobo de Segna burchii patrono causa et occasione mercedis pro resto vnus scripti inter nos super inde celebrati ducatos quinque ac mercedem vnus diei videlicet plaustrum vnum lignorum.

Mi Zuane de Vido burchier testimonio zurado scrissi.

Io Piero de Zuane sartor testimonio zurado scrissi.

III/2) Oporuka mornara Ivana pok. Anastazija iz Zadra (1493. god.), ASV, NT, b. 209, br. 273, 17.7.1493.

Die 17, mensis iulii 1493, indictione XI^{ma}. Rivoalti.

Cum vita qua fruimur brevius admodum sit, fragilis et incerta et nihil morte certius ac hora mortis incertius sit quod sapientis non tamen rebus anime salutem spectantibus verum est temporalibus bonis recte consulere et mature providere. Eapropter ego Ioannes condam ser Anastasii de Iadra marinarius et piscator de confinio s. Raphaelis in curia dominorum presbiterorum ecclesie s. Nicolai de Mendicolis diuino beneficio corpore, mente, memoria et intellectu sanus ac recte valens sed peregre profecturus et breui deo concedente nauigaturus cum triremibus presentis viagii Flandrie capitaneo magnifico domino Thoma Zeno equite in omnem futurum ac eventurum casum cassans prius reuocans ac penitus annullans omnia ac singula alia testamenta alias per me celebrata, rogata et facta per quoscumque notarios, ad me uocari ac uenire feci Vescuntum Corrutium notarium Venetum infrascriptum ipsumque instantissime rogaui vt hec meum scriberet ac notaret testamentum pariterque post mei obitum et interueniente casum mortis mee quandocumque compleret et roboraret cum clausulis, solemnitatibus et addmonitionibus Venetiarum consuetis, necessariis et oportunitis. In quo quidem meo testamento instituo et esse volo meos dilectissimos fideicommissarios ac huius mei testamenti et voluntatis vltime fidelissimos executores venerabilem virum dominum presbiterum Simonem Roueda plebanum ecclesie s. Nicolai de Mendicolis ac ser Alouisium de Franciscis condam ser Iacobi vt secundum quod hic inferius ordinauero dari, fieri ac dispensari iussero. Sic ipsi duo commissarii mei post obitum meum facere, seruare, exequi et ad vnguem ac inuiolabiliter adimplere super eorum conscientie et anime onere teneantur ac debeant. In primis namque si et quando contigerit me vitam cum morte commutare et ex huius presentis seculi miseris ad celestem patriam migrare animam meam altissimo creatori ac factori nostro eiusque gloriosissime vergini matri Marie ac omnibus denique celitibus humiliter commendo. Corpus autem meum sepeliri uolo in ecclesia s. Nicolai de Mendicolis in sepulturis schole si Venetiis me mori contigerit. Si uero extra Venetias, quod Deus auertat, vbi clemens et omnipotens Deus permiserit et celebrari uolo bis missas Beate Marie Virginis ac Beati Gregorii pro anima mea. Item reliquo ac dari uolo Bone nepti mee ex fratre omnes ac singulas terras, domos, agros et bona generis cuiuscumque in ciuitate Iadre predicta ac in toto eius districtu et insula existentia proportione mea mihi legitime spectantia et pertinentia et hoc pro suo maritare et subuentione sui maritare bene tamen honeste uiuendo et non aliter nec alio modo qua quidem inhoneste uiuente seu ante suum maritare deficiente, quod Deus auertat, tunc bona omnia predicta sic ut supra dimissa pleno iure deueniant ac deuenire debeant in Ioannem fratrem suum et nepotem meum in signum amoris ac beniuolentie et ut tunc oret Deum pro anima mea toto tempore uite sue et quoad uitam duxerit in humanis. Interrogatus item de certis aliis omnibus interrogandis respondi et dixi: nolle me alius quicumque dimittere seu ordinare. Residuum uero omnium ac singulorum aliorum bonorum meorum mobilium, immobilium, presentium, futurorum, caducorum, inordinatorum pro non scriptorum ac mihi aut huic mee commissarie in ciuitate Venetiarum et in toto eius districtu

tam modo quomodoque qualitercumque ac quibuscumque aliis rationibus, causis, titulis, nominibus, formis, moris, coloribus et conditionibus spectantium et pertinentium reliquo ac dimitto donne Catharine vxori mee dilectissime pro satisfactione dotis sue necnon in signum amoris ac beniuolentie et ut perpetuo quo ad uitam duxerit in humanis anime mee recordetur et recordari debeat. Cuius fidei conscientie pietati et discretioni illam plurimum est atque etiam comendo ac comandatum esse uolo, iubeo, rogo et obsecro.

Io Zuane de Franzeschi fo de ser Iacomo testimonio zurado scrissi.

Io Pasqualin Chanolino fo de ser Marco testimonio zurado scrissi.

III/3) Oporuka mornara Ivana Makinića iz Nerezina (1542. god.), ASV, NT, b. 209, br. 285, 21.11.1542.

1542, Indizione prima, die lunedì, 21 mensis novembris

Io Zuanne Machinich fiol de Zuanne Machinich de Neresine da Oszero marinaio galioso con la galia de Cherso patron missier Zuanne Paripinich, sano per grazia Dio della mente benche del corpo infermo et volendo ordinar quel pocho de povertà che mi trovo ho fatto venir missier Anzolo da Canal nodaro Veneto, lo ho pregado che scrivesse questo mio testamento qual contien in si la mia ultima volontà vulgarmodi compirsi et roborarsi dopo la mia morte con le clausule consensi secondo li ordini di Venezia.

Et primo solo comissario di questo mio testamento lasso il detto Zuanne mio padre.

Voglio che il mio corpo sia sepolto a S. Francesco della Vigna in Venezia.

Lasso al monasterio del detto S. Francesco della Vigna tutto quello che debbo haver dalla Illustrissima Signoria di Venezia per conto di refussione del servir ho fatto con la ditta galia de Cherso accio quelli padri dicano delle messe et preghino Dio per l'anima mia.

Lasso al monastrio delli frati de S. Francesco de Neresine la mia vigna chiamata Spingarol posta in detta villa Neresine qual me costa lire 300 per la comprada dalli detti frati et voglio che detti frati la vendo et del tratto comprino uno calice de argenti et facino far una bandiera de krin in la sua giesia fin quella spendino lire 40.

Et nel resto che galdino questi frati preghino Dio per l'anima mia et del condan Mathio mio fratello.

Voglio che mio padre galda quel mio manzo fin che il ditto manzo para arar et quando non para più arar voglio che lo vinda per li denarii dia per l'amor de Dio alla Madonna de Velada de Neresine.

Lasso a Barbara mia sposa brazza 20 de tella et 1 paro de scarpe ho apresso de mi che li ho comprado per mandargelo.

Il tutto resto che mi atovero haver quando moriro de ogni sorte et conditio lasso al ditto mio padre.

Domandando dal nodaro di luoghi pii diego che non lasso altro.

Voglio che tutto quello diebo haver da galiola mie compagnie sia remesso et donado.

Io fra Francesco Tetrico da Zara del ordine di S. Francesco della observantia fui presento a questo ut supra.

Io Jachomo di Jachomo favro in S. Maria Formosa fui presento a questo ut supra.

Publicavit 21.11.1542.

IV) Inventar dobara mornara Nikole Dabovića (1787): ASV, Giudici di Petizion: Inventari,
busta 482, br. 41, 1787

Inventario dei mobili, effetti, argenti, ori, gioie ed altro ritrovati tempore mortis in eredità
del condam Nicolò Dabovich come segue:

1 letto cioè cochietta, noghera con tavole, pagliazzo, 3 stramazzi, capazal e 2 cusini
altro letto cioè tavole, cavaletto albeo, pagliazzo, 2 stramazzi, capazal, 2 cusini, un banchio
con 2 stramazzi et 1 cusin

4 coperte imbotide

1 copertor de setta usato

3,5 para linzuoli

8 para intimelle, cioè 4 bianche e 4 di sudiana

6 careghe fodrate de pele

6 dette de paglia, e 4 careghini noghera vecchi

1 burò rimesto

1 como rimesto et 1 cassa pur rimesto

1 scabello rimesto

1 comoda rimesto

1 specchio con soazze doro

1 detto di mezzo braccio con soazza alla capucina

7 lumiere con soazza a vernice

6 quadri in sorte di soazza dorata

1 armer vesture

1 armer de pan d'albeo

2 tavole albeo da magiar

1 tavolietto albeo

1 tavola albeo da fugher

7 secchi di rame in sorte

5 cogume di caffè tra grandi e piccole

2 padelle di rame

1 scaldaletto piccolo

1 stagnada rame

1 pignatta da pugno di rame

1 conca rame

1 fenorim rame

1 caldiera rame

1 foghera rame

1 stalieretta

64 tondi da tavagliol di stagno

7 detti da mezzo capon
2 piadenelle stagno
1 mosenin da caffè
1 lume otton
2 candelieri otton
1 ferro otton de sopreser
1 menarorto
2 gradelle, 1 fersora moleta, paletta
6 cazze da spiumar e frisier
1 ferro da fogher
2 cavedoni
cadena
4 trepie
6 anzine
6 camise da donna
6 camise da uomo file
12 dette ordinarie
18 fazoletti da naso in sorte
6 detti da spalle ordinarii
4 facioli bianchi
6 sugamani bianchi
8 canavazze
3 tovaglie intavagliate
2 dette ordinarie
12 tavaglioli intavagliati
8 deti ordinarii
4 traverse, cioè una bianca e 3 d'indiana
12 para sotto calze bombaso
2 para dette di seta
1 paro calzani tamina
1 paro detti di panno
1 paro detti rigadin
1 paro detti in opera
1 paro detti di zambelotti
1 paro detti di felpa
3 para calze lana
1 paro dette barella
1 paro dette stame
1 paro dette bombaso mischie
1 abito bavella bianco da donna
1 co(a)ttolo ... sguardo
1 cottolo bianco imbotito

2 detti bianco (g)cotonina
1 vestina curta bianca
1 detta di drapo giallo
1 detta di felpa
1 detta di raseto di Constantinopoli
2 para sottomaniche
1 cottula tella ordinaria
1 detta di bat...
1 vesta nera di seta
1 candal latesin
2 ventole
2 manizze
4 para scarpe, 3 para mude
1 velada scura di roe
1 velada di zambelotto di lana
1 velada di roe in opera
1 velada di anchin
1 velada di panno bianco
1 altro intiero di panno scuro
1 altro in intiero spinadin seda
1 camisiola tamina nera
1 detta di panno ordinario
1 detta di rigadin
1 detta di zambelotto del Zante
1 detta di felpa nera
1 cusato di rasetto di Constantinopoli
1 tabaro scarlato
2 gabani panno bolo
1 croato bianco imbotido
2 sotto crosati vecchi
1 para braghoni seda di veludo
4 baerette bianche di notte
1 baretton pelle
2 capelli
4 pennache vecchie
1 covertur fustagno da teseri
3 brazza panno nuovo
4,5 cambelotto seda
1 cassa da mariner
1 bacil fodrato di pella
1 canevetta de 6 brazza
L'ori, argenti, gioie

1 paro manini d'oro
1 cordon d'oro con coresin
1 paro orecchini perle con diamanti
1 anello topazzo contornato rubini
2 detti, 1 de qualli contornato
scagliette diamanti
2 scatolle argento
2 para fibie d'oro un paro d'uomo et 1 paro de donna
1 fibia da coletto argento
1 paro dette da cenaturini
1 medaglia d'oro
1 orologio argento
Di bottega da Piner al Ponte rosso in bocca del Rio del Castello
1 forbice grande
3 tavaglie, cioè 2 da punta et 1 schieta
1 martello
3 lume
1 sazzador
5 ferali vecchi
1 feral da muro
2 suvaletti legno
1 pezo calamita
1 ancusetto de fero
Antonio Dabovich condan Nicolò per nome mio et nome di mio fratello Vincenzo che
ritrovassi in Inghlitera affermo senza mio imaginabile pregiudizio e con riserca
Inventario degli effetti di negozio ritrovati tempore mortiss nella erdità del condan Nicolò
Dabovich
Pezze telle doppie de Castelli
40 detti simili
20 detti simili
47 telle de montagna
55 simili
55 simili stalte simili
200 bordati rossi
25 pezze borghetti gialli
4 dette detti scalti
2 dette seta
9 fazoleti dette
5 bochasini rossi
2 coltre imbotide
2 piccole dette de cuna
ocche 1600 circa retagli rame in barille

ocche 1600 8,373 rame castore

Mettegli numero 36 perle fine di 4 qualità a 9 mettegli per qualità

Poipis: Antonio condam Nicolò

12.9.1787

Prior.: Fu tumulto nel cimiterio di quel Lazaretto il marinere Nicolò Dabovich morto sulla
chocha del capitano Marco Cossovich esistente in contumacia nel Canal de
Marani

(Lazaretto vecchio, 17.11.1787, Sebastian Rizzi, prior).

Lovorka Čoralić: CROATIAN SAILORS IN VENICE (XVTH-XVIIIITH CENTURY)

Summary

The problematics of the emigration, presence and the lives of the Croatian sailors in Venice is a constituent part of the overall migration of Croats across the Adriatic during the period from the XVth to the XVIIth century. All the archive material clearly confirms that the sailors were a numerically powerful and, during a number of centuries, a continuously present part of the Croatian community and that they can be considered one of the most important factors contributing to the unity, the recognizability and identity of the Croatian emigrants. Based on original archival material from the Venice archive the article examines the fundamental elements of the history of the Croatian sailors in Venice. The author gives the temporal course of the emigration of the sailors, the mode they were recorded in the archival sources, their places of origin in Croatian regions and cities and their settlement within Venice. The paper analyses the basic networks of their everyday communication: the family, relations and friends as well as various forms of connection with other members of the Croatian emigrant community. Their religious life, their relationship to Venetian church institutions and spiritual figures as well as their participation in the Croatian confraternities of St George and Tripun are also described. Deviant behaviour through which the Croatian sailors made their presence in Venice felt is also addressed on the basis of court records.